

TÜRK KLÂSİKLERİ

PIR SULTAN
ABDAL

*Hayati
Sanati
Şiirleri*

VARLIK YAYINLARI

eskikitaplarim.com

TÜRK KLÁSİKLERİ : 13

PIR SULTAN ABDAL

HAYATI
SANATI
ESERLERİ

Hazırlıyan:
ABDÜLBÂKİ GÖLPINARLI

VARLIK YAYINEVİ

Ankara caddesi, İstanbul

TÜRK KLÂSİKLERİ : 13

Varlık Yayınları, sayı: 152
İstanbulda Yeni Matbaada basılmıştır.
Ocak, 1953

HAYATI VE SANATI

Pir Sultan'dan Önce

Selçukoğulları devrinde, Anadolu'da büyük bir dinî müsamaha vardı. Sünniliğin, yâni Muhammet Peygamber'den sonra ona inananlardan ileri gelenlerin seçtiği halifeleri meşru sayan ve onların ittifakını doğru bulan müslüman telâkisinin çeşitli yollarıyla İ'tizâl [ayrılanlar] mezhebi gibi ön plânda akla önem veren yol ve Şîliğe, yâni Peygamberin soyuna taraftar olan ve sahabenin [Peygamber zamanında ona inananların] ittifakını kabul etmiyen müslümanlığa dayanan çeşitli tarikatler, ülkede haşır neşir halindeydi. Bu tarikatlerin çoğu, bâtinî bir karakter taşımakta, yani din hükümlerinin, dünya düzeni için konduğu, dinin içyüzünü bilenin, bu hükümlerle mukayyet olmayacağı esasını kabul etmekteydi. Selçukluların, Orta Asya'yla ve Bizans'la münasebetleri, bu müsamananın mühim sebeplerindendi. Bizans'a kaçan, hattâ orada hıristiyanlığı kabul eden müslümanlar ve Selçuk prensleri bulunduğu gibi müslümanlığa giren ve mühim hizmetlere yükselen hıristiyanlar da vardı. Yunan felsefesi, tasavvufla yoğrulmuştu, rumca, Mevlâna ve oğlu Sultan Veled gibi büyük ve bilgin sûfiler tarafından bilinen ve bazan da kullanılan bir dildi.

Mogol akını, Orta Asya'dan birçok sûfinin Anadolu'ya akınına sebep olmuştu. Böylece Orta Asya'daki fikir hareketleriyle Anadolu'da yerleşmiş fikir uzlaşmada, yeni yeni tezahürler meydana gelmedeydi. Bu arada XIII. yüzyılın ilk

yarısında, Anadolu'da, Bâtînî - Şîî Türk ve Türkmenlerin, hükûmeti ele geçirmek isteyen ilk ve umumî isyanları meydana gelmiş, devlet, «Babalılar» denen ve Doğudan gelmiş olan Baba İlyas'ın halifesi Baba İshak'a tâbi olup onu bir peygamber sayan bu taifenin isyanını pek güç bastırabilmişti. Bu isyan sonucunda, artakalan Babalılar, Kırşehir köylerinden Sulucakarahöyük'ü yurd edinen Hacı Bektaş'ın çevresinde toplanmışlardı. Böylece çok sonra ve çeşitli bâtinî tarikatleri temsil ederek kurulan Bektaşiliğin nüvesi meydana gelmişti.

XV. yüzyılda İran Azerbeycan'ında, Erdebil'de yerleşen ve Kalenderî yoluyla Halvetî tarikatini birleştirerek Safaviye ve Erdebîliye adlı bir tarikat kuran Şeyh Safiyeddin İshak'ın oğlu Musa Sadreddin'in oğlu ve halifesi Alâeddin Ali, bir aralık Bursa'da ekmek satarak geçindiği için Somuncu Baba adıyla tanınan Kayseri'li Şeyh Hâmid-i Velî vasıtasıyla bu tarikati Anadolu'ya sokmuş, Hâmid-i Velî'nin halifesi Hacı Bayram, Erdebîliye yoluyla Nakş-bendî tarikatini birleştirerek Bayrâmîliği kurmuştu. Hacı Bayram'dan sonra halifelerinden Ak Şemsettin, Bayrâmîliği sünî bir karakterle yürütürken öbür halifesi Emir Sikkînî, tekke, hususî giyim, zikr vesaire gibi tarikat kayıtlarını bırakmış ve Bayrâmî Melâmîliğini kurmuştu. Bu yol, âdeta Sünnî ve zahitçe tasavvufa bir reaksiyon mahiyetini taşımaktaydı.

XV. yüzyılda yine bâtinî tesirlerle Osmanoğulları saltanatına karşı ayaklanan Sınavna Kadısı oğlu Bedreddin öldürülüp başındakiler dağıtıldıktan sonra Bedreddin'e uyanların bir kısmı, Erdebil sûfileriyle birleşmişti. Alâeddin Ali'nin torunu ve Şeyh-i Şâh İbrahim'in oğlu Şeyh Cüneyd, daha II. Murat zamanında Anadolu'ya gelmiş, bâtinî zümreler arasında inançlarını yaymaya ve Safavî devleti kurulmadan Şah Safi oğullarının propagandasını yapmaya başla-

mişti. II. Murat'tan, Anadolu'da yerleşmesine müsaade istemiş, fakat bir tahtta iki padişah olmaz denip müsaade edilince Konya'ya gitmiş, orada tutunamamış, Haleb'e, Halep'ten Trabzon'a, oradan da Doğu illerine gidip Uzun Hasan'ın kızkardeşini almış ve yine Erdebil'i merkez edinip Şamahı beyine karşı yaptığı bir baskında öldürülmüştü.

Erdebil sûfileri, Cüneyd'den sonra oğlu Haydar'a uymuşlardı. Bu sıralarda Tokat'da birisi çıkmış, başına toplananlar, bu adama Şeyh Cüneyd demişlerdi. Tutulan ve Şeyh Cüneyd olmadığı anlaşılan bu zat koyverilmişti. Adı Celâl olan ve Mehdî'nin, yani Muhammed soyundan olup dünyaya adaleti yayacak olan on ikinci imamın yakında geleceğini ilân eden bu adama uyanlara Celâlîler dendi ve bu tarihten sonra hükûmet aleyhine kalkanlara ve Sünnî inançlara aykırı bir inanca sahip olup hükûmet tarafından takip edilenlere Celâlî denmiye başladı. Sonradan bu söz, isyan eden herkese söylendi ve Celâlîler sözü, âsiler, eşkıya anlamını aldı.

İsmail Safavî'nin babası Şeyh Haydar da, Şemahı beyiyle savaşırken öldürüldü ve Erdebil sûfileri, Haydar'ın oğlu İsmail'e uydular.

Bu zümre, Şah İsmail'in saltanatından çok önce Anadolu'da çoğalmıştı. Birbirlerini görünce selâm yerine «Şah» diyorlar, hacca gitmiyorlar, Erdebil'e gidip Şah Safî'yi ve Şah Safî ocağının mümessilini ziyaret etmeyi hac sayıyorlar, itiraz edenlere «Biz diriye varırız, ölüye varmayız» diyorlardı. Hükûmet, bunlar hakkında sıkı bir tenkil hareketine girişmiş, hattâ II. Bayezid zamanında Erdebil sûfilerinin bir kısmı, Rumeli'ye tehcir edilmişti.

İran'da Şîî bir hükûmet kuran Şah İsmail, İran'da bu mezhebin teşvikçisi tanınmış, fakat Anadolu'ya gönderdiği halifeler, onu bir Mehdî, bir İmam, yani müslüman dininin meşrû reisi tanıtmışlardı. Böylece XV. yüzyıldan itibaren Anadolu'daki bâtinî zümreler ve bilhassa kendilerini Sûfiler,

Sâfiyan, Sûfi süreklere, Alevî, diye anan, halk tarafından da Kızılbaş denen zümreyle Bektaşiler ve mistik bir iktisadî teşekkül olan Fütüvvet ehli, İran Safevî Şahını meşru bir metbu tanımışlar, zaman zaman İran'dan gelen halifeler, bu inancı kuvvetlendirmiş, hükûmetin, Yavuz zamanında olduğu gibi toplu ve kesin tenkiline, diğer zamanlardaki çeşitli ta-kiplere rağmen Anadolu'da, hattâ Rumeli'de Alevî - Bektâşiler arasındaki bu İran bağıllığı, Safavî devletinin son zamanlarına kadar ve tabii gittikçe ilk hızını kaybederek devam etmiş, Safavî devletinin çöküşünden sonra da bir hâtıra olarak kalmıştır.

Pir Sultan Abdal'ın hayatı:

Aleviler tarafından yedi büyük şairin biri sayılan (1) Pir Sultan Abdal,

*Magriptan çıkar görünü görünü
Kimse bilmez evliyânın sırrını
Koca Haydar şâh-ı cihân torunu
Ali nesli güzel imam geliyor*

dörtlüğünde de belirttiği gibi Şeyh Haydar'ın torunu ve Şah İsmail'in oğlu Şah Tahmasb zamanında yaşamıştır. Tahmasb, 1524 - 1576 da saltanat sürdüğünden Pir Sultan'ın ölümü de bu yıllar arasındadır.

Hayatı hakkında bilgimiz pek azdır. Yalnız birçok şiirlerinden çıkardığımız tek sonuç, onun, Safaviler adına ve Osmanoğulları aleyhine bir isyan tertip ederek mağlûp olması ve Hızır Paşa adlı bir Osmanlı veziri tarafından Sivas'ta astırılmasıdır.

(1) Öbürleri, Nesimi, Hatâyî (Şah İsmail), Fuzuli, Kul Himmet, Yemini ve Virâni'dir.

*Pir Sultan Abdal'ım destim damanda
İsmim Koca Haydar aslım Yemen'de
Garib başa bir hal gelse zamanda
Orda her kişinin dostu bulunmaz*

*
**

*Pir Sultan'ım Haydar şunda
Çok keramet var insanda
O cihanda bu cihanda
Al'ye saydılar bizi*

*
**

*Pir Sultan'ım Haydar heman
Dağları бүрүдү duman
İşte İncil işte Kur'an
Seçebilirsen gel beri*

gibi dörtlüklerinden, adının Haydar olduğunu ve soyunun Yemen'den gelmiş bulunduğunu öğreniyoruz. Adının Haydar olduğunda şüphe yoktur. Ancak soyunun Yemen'li oluşu, o devirlere ait bir geleneğin ifadesinden başka bir şey olmasa gerek. Pir Sultan ocağı, yani Pir Sultan soyundan gelen Alevîler, Alevîler arasında hâlâ vardır ve bunlar, Seyidliklerini, yâni Muhammed Peygamberin soyuna mensup bulduklarını iddia ederler. Pir Sultan'a izafe edilen bazı şiirlerde de bu iddia vardır. Seyyidlik, Alevîlerde ve bütün Şiî mezheplerde, hattâ Sünnîlerde, hürmeti ve nüfuzu meydana getiren ve arttıran bir nesnedir. Bu yüzden, eskiden birçok büyükler, ululuklarını biraz daha ululatmak ve nüfuzlarını sınırsız bir hale getirmek için inanarak, inanmıyarak bu iddiayı gütmüşlerdir. Hattâ eskilerden, İran şahlarının soyuna, yahut Türk hâkanlarının nesline mensup olduğunu iddia edenler bile çıkmıştır. Bazan da herhangi bir büyüğün, böyle tanınmış bir soydan geldiği iddiası, onun ölümünden çok

sonra ve onun yerine geçenler, ona dayananlar, daha doğrusu onun adıyla nüfuz ve kudret kazanıp geçinenler tarafından meydana atılmıştır.

Pir Sultan'ın tertiplediği isyan hareketinin safhalarını, onun birçok şiirlerinden öğrenmekteyiz. Meselâ:

*Yetmiş üç er idik girdik bu yola
Yalbirdak kılıçlar hep aldık ele
İman Kur'an nasib olsa bir kula
Kudretten okunur onun Yâsin'i*

dörtlüğünden, onun bu harekete, yetmiş üç kişiyle başladığını öğrenebiliriz.

*Hadin canlar bir olalım
Yezide hamle kılalım
Huseyn'in kanın alalım
Tevekkeltü taâlâllah*

.....

şiiriyle:

*Muhammed Mehdî'nin hak sancağını
Çekelim bakalım nicolsa olsun
Teber çekip münkirlerin kanını
Dökelim bakalım nicolsa olsun*

*Mahlûk deccal oldu insan haşarı
Asla bilen yoktur hayır şeri
Teber çekip şu mağradan dışarı
Çıkalım bakalım nicolsa olsun*

*Müminleri bir katara düzelim
Güruh güruh şu âlemi gezelim
Münkirlerin sarayını bozalım
Yıkalım bakalım nicolsa olsun*

.....

şiiirinin, harekete başlanacağı zamanlarda söylendiği meydandadır. Hattâ ikinci şiirden anlıyoruz ki önce bir mağarada gizlenmişlerdir.

*Hazret-i Ali'nin devri yürülye
Ali kim olduğu bilinmelidir
Alay alay gelen gaziler ile
İmamların öcü alınmalıdır*

şiiiriyse Pir Sultan'ın dileğini bildiren şiirlerdendir.

*Pir Sultan'ım der şahım var
Hızır Paşa'da âhım var
Benim bir tek Allahım var
Şaha padişaha değil*

dörtlüğüyle biten ve:

*Yürü bire Hızır Paşa
Senin de çarkın kırılır
Güvendiğin padişahın
O da bir gün devirilir*

dörtlüğüyle başlayan şiirlerse Pir Sultan'ın tutulmasından ve hapse atılmasından sonra söylediği şiirlerdendir.

Kitabımızdaki I, II ve III. şiirlerin de hapisshanede yazıldığı meydandadır. Nihayet IV. şiir, geleneğe göre asılmıya giderken söylediği şiirdir. Esasen metinden de bu, açıkça anlaşılmaktadır.

Pir Sultan'ı astıran Hızır Paşa'nın da kesin olarak kim olduğunu söylememize imkân yoktur. Ancak Pir Sultan'ın, Şah Tahmasb zamanında yaşadığı muhakkak olduğuna göre 1552 de Köstendil, 1554 de Şam Beylerbeyi olan, 1560 da da Bağdad'a Beylerbeyi tayin edilip 1567 de ölen Hızır Paşa olduğu söylenebilir. Çünkü bu adam, Tahmasb'la çağdaştır ve ihtimal Bağdad'a Beylerbeyi olup giderken Sivas'taki bu ha-

reketi de tenkil etmiştir. Bu takdirde Pir Sultan'ın ölümü, 1567 den öncedir ve belki de 1560 tadır.

Pir Sultan destanı:

Pir Sultan'ın hayatı, tamamen destanlaşmıştır. Çeşitli rivayetleri şöylece hülâsa edebiliriz:

Pir Sultan, Muhammed soyundandır. Soyu Yemen'den gelmiştir. Sivas'ın Banaz köyünde doğmuştur. Hızır Paşa da Hafik'in, evvelce Alevî olan Sofular köyündendir ve Pir Sultanın müridlerindedir.

Paşa, Banaz'a gelmiş, Pirim demiştir, bana himmet et de büyük bir makama geçeyim. Pir Sultan: «Hızır, vezir olursun ama gelir, beni asarsın» demiştir.

Hızır, İstanbul'a gidiyor, bir hizmete girip yükseliyor, nihayet paşa olup Sivas'a tayin ediliyor. Sivas'a gelince ilk işi, Pir Sultan'ı aramak, huzuruna çağırarak oluyor. Ona yemek ihsan ediyorsa da Pir Sultan «Hızır diyor, sen zina ettin, yemeğini yemem. Hattâ köpeklerim bile yemez ve Paşanın konağından, Banaz'daki iki köpeğine sesleniyor. Köpekler, koşa koşa geliyorlar. Önlerine konan yemeği, gerçekten de koklamıyorlar bile. Hızır Paşa, buna pek kızıyor ve Pir Sultan'ı Sivas'ta toprak kalesine hapsedtiriyor. Fakat bir müddet sonra, ne de olsa piri olduğundan, tekrar çağırıp diyor ki: «İçinde Şahın adı geçmiyen üç şiir söyle, seni bağışlıyayım.»

Pir Sultan, kitabımızın başındaki I, II ve III üncü şiirleri söylüyor. Her üç şiirde de baştan başa Şahın adı geçmede. Hızır Paşa, bunun üzerine Pir Sultan'ın asılmasını emrediyor. Pir Sultan, darağacına giderken IV. şiiri söylüyor.

Pir Sultan asıldıktan sonra ertesi sabah kahvede toplananlardan biri «Hızır Paşa Pir Sultan'ı astırmış» diyor.

Bunu dinleyenlerden biri: İmkânı yok, diyor, çünkü ben onu bu sabah Koçhisar yolunda Seyfebeli'nde gördüm. Bu sözü duyan biri atılıyor: Olamaz diyor, ben onu Malatya yolunda, Kardeşler gediğinde gördüm. Başka biri: Hayır, diyor, yanlışın var. Ben onu Yenihan yolunda Şahna gediğinde gördüm. Başka birisi de Tavraboğazı'nda gördüğünü söylüyor. Bu işe şaşıyorlar ve hep bērabere kalkıp darağacının bulunduğu yere gidiyorlar. Gidiyorlar ama ne görseler iyi? Darağacında Pir Sultan'ın hırkası asılı, kendisi yok!

Pir Sultan, asıldıktan sonra darağacından inmiş, yola düzölmüş, peşine asesler düşmüş, onu tutmak istemişler. O sırada Pir Sultan, Kızılırmak köprüsünden geçmiş ve «Gel köprü!» demiş. Köprü, suya batmış. Asesler, beri yanda kala kalmışlar.

Pir Sultan, doğruca Horasan'a gitmiş, Şahın huzuruna varıp bir nefes okumuş, oradan Erdebil'e gidip orada yatmış, ölmüş ve oraya gömölmüş.

Burada, Pir Sultan'ın kızına ait olduğu söylenen ve gerçekten de pek güzel bir şiir olan bir mersiyeye musahibi olan, yani onunla tarikate girmiş bulunan Ali Baba'nın (1) bir şiirini yazacağız:

I

*Dün gece seyrinde (2) coştuydu dağlar
Seyrim ağlar ağlar Pir Sultan deyü
Gündüz hayâlimde gece düşümde
Düş de ağlar ağlar Pir Sultan deyü*

(1) Pir Sultan'ın IV. şiirinde bu zatın adı geçer.

(2) Seyir: rüya, düş.

*Uzundu usuldü dedemin boyu
Yıldız'dır yaylası Banaz'dır köyü
Yaz bahar ayında bulanır suyu
Sular ağlar ağlar Pir Sultan deyü*

*Pir Sultan kızıldım ben de Banaz'da
Kanlı yaş akıttım baharda güzde
Dedemi astılar kanlı Sivas'ta
Darağacı ağlar Pir Sultan deyü*

*Kemendimi attım dâra dolaştı
Kâfirlerin eli kana bulaştı
Koyun geldi kuzuları meleştı
Koçlar da ağlaşır Pir Sultan deyü*

*Pir Sultan Abdal'ım ey yüce Gani (1)
Daim yediğimiz kudretin hânı (2)
Hakka teslim ettin ol şirin canı
Dostların ağlaşır Pir Sultan deyü*

II

*Bir çift turna geldi Kars illerinden
Öter garip garip bizim illerde
Evrilir çevrilir göle konmaya
Korkar ki avcı var diye göllerde*

*Sakın ey sevdiğim Urum kışdır (3)
Yağmur yağar cığaların üşüdür (4)
Konup göçmek evliyalar işidir
Konup göç ki söylenesin dillerde*

(1) Ganî: Zengin, burada Tanrı adı.

(2) Hân: sofrâ, yemek.

(3) Urum: Anadolu.

(4) Cığalanmak: tüylenmek. Cığa: zülûf, saç, sorguç.

Eşinden m'ayrıldın nedir firkatın (1)
Çık Yıldızdağı'na bir semâ' tutun (2)
Orda Pir Sultan var ervâhı zâtın (3)
O seni geçirir coşkun sellerde

Gam yeme sevdiğim senindir hâne
Sılaya mı gitmek istiyon yine
Ali kılavuzun olsun bu sene
Kimse deġip dolaşmasın yollarda

Varıp da sılaya çıkarsan böyle
Köt'lüğüm gördüysen iyliğim söyle
Derdim çoktur halim Pir'e arzeyele
Ali gibi olmuş var mı kullarda (4)

Pir Sultan'a atfedilen şu nefes de, onun asılmasından sonra, ağzından yazılmıştır:

III

Ötme bülbül ötme şen deġil bağım
Dost senin derdinden ben yana yana
Tükendi fitilim eridi yağım
Dost senin derdinden ben yana yana

Deryada bölünmüş sellere döndüm
Vakitsiz açılmış güllere döndüm
Ateşi kararmış küllere döndüm
Dost senin aşkından ben yana yana

(1) Eşinden m'ayrıldın: eşinden mi ayrıldın (Vezin yüzünden böyle okunuyor)

(2) Sema': Alevî ve Bektaşilerde, dönerek yapılan bir nevi dinî raks.

(3) Ervâhı zâtın: Tanrı zatının ruhlarından.

(4) Ali, Hızır Paşa'nın şerinden kaçmış ve bu nefsi, gurbette söylemiş.

*Haberim duyarsın peyikler ile (1)
Yaramı sararsın şehitler ile
Kırk yıl dağda gezdim geyikler ile
Dost senin aşkından ben yana yana*

*Pir Sultan Abdal'ım doldum eksildim
Yemekten içmekten sudan kesildim
Hakkı pek sevdiğim için asıldım
Dost senin derdinden ben yana yana*

Pir Sultan'ın üç oğlu, bir kızı varmış. Oğullarından Seyyit Ali, Banaz'ın üstündeki çam korusunda yatar. Pir Mehmet, Tokat'ın Daduk köyünde, Er Gaib de Dersim'de medfundur. Pir Mehmed'in:

*Aşk oduyla ciğerlerim dağlıyım
Boş değilim bir ikrara bağlıyım
Abdal Pir Sultan'ın Abdal oğluyum
Adım Pir Muhammed pîrim Ali'dir*

dörtlülüğüyle biten bir nefesi var. Her halde başka şiirleri de vardır.

Şair Pir Sultan

Divan edebiyatı, İran klâsik edebiyatını taklit ederek meydana gelmiştir. Teknik ve estetik bakımından tamamıyla klişeci olan bu edebiyatta, şairin hususiyeti ve devri, kaynar gider. Herhangi bir divandan, o divanı meydana getiren şairin devrini, dervinin hususiyetlerini, olaylarını, şairin ruhi hâletlerini, orijinal hüviyetini bulmak, pek güçtür. Hele di-

(1) Peyk, peyik: çavuş, haberci.

lin, arapça ve farsça kelime ve terkiplerle örülüğü, gün geçtikçe, dil sadeleştikçe ve dil bağımsızlığı dâvası gerçeğe çıktıkça bu edebiyatın okunamaz, anlaşılabilir bir hal almasına sebep olmuş ve ihtisas erbabının sahasına geçmesini sağlamıştır.

Buna karşılık halk edebiyatı, kuruluşundan, yani ilk metinlerine rastladığımız çağdan beri yaşayan halkın malı olarak bugüne kadar gelmiştir. Bazılarının iddiaları gibi halk edebiyatı da klişecidir. Bu doğru. Fakat bu klişelerde, (ala gözlü, kömür gözlü, şirin dilli, yahut güllerini koklamak, yaylasını yaylamak, narını, turuncunu dermek gibi) halkın icadıdır ve yaşayan dilde yaşamıştır. Yalnız bazı halk şairleri, divan şairlerinin tesiri altında kalmışlar, hattâ bu yüzden, divan şiirinin klişelerini almakla kalmamışlar, aruz vezniyle semaîler, divanlar da yazmışlardır. Fakat Karacaoğlan ve Dadaloğlu gibi şairler, mümkün olduğu kadar divan şiirinin sihreine kapılmamışlar, bize halk duygusunu, halk görüşünü vermişlerdir.

Halk şiirinde ne var ki diyenler, unutuyorlar; halk şiirinde deprem var, kıtlık var, salgın var, Yemen var, uyuz ve bit var, yangın var, sıtma var, eşkiya var. Dağ var, bel var, çeşme var ve gerçek sevgiler, sarışın, yahut esmer, mavili, yahut pembeli güzeller var. Yurt var, dünya var, halk var, yaşayış var. Damat İbrahim Paşa'ya destan yapan, Yemen'e türkü yakan, Kızılıрмаğa, yahut Çukurova'ya hitab eden, hattâ İstiklâl Savaşını benimsiyen ve Atatürk'e bağlanan Türk edebiyatı, halk edebiyatıdır.

Halk şiirinin kaynağı, XIII. yüzyılın en büyük Türk şairi ve asırlar boyunca büyük şair, Yunus Emre'dir. Lâik halk şiiri de, zümre şiirleri de, zahidane halk şiiri de ilhamını o bitmez tükenmez coşkun ve berrak kaynaktan almıştır. Yunus da lâik şiirle zühdi şiirin, hattâ Bektaşî-Alevî şiirinin esaşı vardır. Nitekim onda aruz ve hece,

divan edebiyatı ve halk şiiri, haşır neşir halindedir. Ancak o, halk unsurunu üstün tutmuş, öz dili ve hece veznini daha fazla kullanmış, (insanî ve ileri görüşüyle geleceğe hâkim olmuştur.

Yunus'tan sonra XIV - XV. yüzyılda bir yandan zühdi bir edebiyat meydana gelmiş, bir yandan da esas unsuru tasavvuf olan ve bu unsurdan hiç şaşmıyan bir tasavvufî halk edebiyatı vücut bulmuştur. Hacı Bayram ve Eşref oğluyla başlayan bu edebiyat, XV. yüzyılda Kaygusuz Abdal vasıtasıyla tamamiyle ayrı bir hususiyet göstermiş ve ondan sonra Hatayî (Şah İsmail), onun lâübali ve devrine göre sürrealist tarzını daha mazbut bir hale getirmiştir. Böylece halk edebiyatı içinden Alevî - Bektaşî edebiyatı diye ayırddedilen bir kısım belirmiştir.

Alevî - Bektaşî edebiyatı, gelenekleriyle, ifadesiyle, terimleriyle, şuh ve bazan müstehzi edâsiyle, irfanı ve imaniyle gerçekten de tamamiyle orijinal bir edebiyattır. O derecede ki bir Bektaşî şiiri, bu hususiyetiyle derhal belli olur ve Alevî - Bektaşî edebiyatına mal edilen yabancı şiir, derhal reddedilebilir.

Alevî - Bektaşî edebiyatının kaynağı Yunus Emredir, kurucusu Kaygısız Abdal. Bu edebiyatı sınırlıyan ve bu sınır içinde en orijinal didaktik eserlerini sunan Hatayî'dir. Fakat bu edebiyatın en yüksek şairi, hiç tereddütsüz söyleyebiliriz ki Pir Sultan'dır. Hattâ o, yalnız Alevî - Bektaşî edebiyatının değil, Türk halk edebiyatının en büyük şairlerinden biridir.

Pir Sultan, bazı şiirlerinde tamamiyle ideolojisini yayar, imanını şiir halinde sunarken bazı şiirlerinde o kadar lâ-dinî bir hal alır ki insanı hayrette bırakır.

Şiirlerine nazaran pek o kadar bilgin olmıyan, fakat üstün kabiliyetini muhitinin tesiriyle geliştiren, küçüklüğünden beri saz çalan, aynı cemlerde bulunan, Yunus Emre'yi,

Hataî'yî ve kendinden önceki halk şairlerini bilen Pir Sultan; halk şiirinin tekniğinde büyük bir kudret göstermiştir. Şiirlerindeki duraklarda kelime bölüntülerine pek az rastlamaktayız. Divan edebiyatının tesiri de onda hemen hiç yok denecek kadar az. Dili, sâf, pürüzsüz bir dil. Kullandığı yabancı kelime ve terkipler, halk diline mal olmuş kelime ve terkipler. Onda öyle eski azizlerden, onların menkabelerinden, tasavvufun çok mistik ve metafizik telâkkilerinden bahisler de yok. O, gerçek bir âşık ve bu aşk, hemen bütün şiirlerinde reel bir tarzda görünmede. Didaktik bir mahiyet taşıyan şiirlerinde bile bu içli ve insanî sevgi var. Buluşları, o kadar yeni ve söyleyişi o kadar rahat ki.

*Yar elinden dolu içmiş deliyim
Üstü kan köpüklü meşe seliyim*

beyti, insana çağdaş bir şair tarafından söylenmiş kadar yeni gelmede.

*Göğerüben ben de bostan olursam
İllerin diline destan olursam
Kara toprak senden üstün olursam
Ben de bu yayladan şaha giderim*

derken, yahut:

*Gider idim ben de kendi işime
Aşkın doluları yağdı başıma
Ağu kattı benim tatlı aşıma
Ummanlara garkeyledi sel beni*

dörtlüğüle bize halini anlatırken onun nasıl kıvrandığını âdetâ görüyoruz.

*Pir Sultan Abdal'ım kırklar yediler
Bu yolu erkânı böyle kodular
Allah verdiği almaz dediler
Bana verdiği aldı neyleyim*

*
**

*Sen seher yelisin diğer gelmezsin
Gelirsen de bize bâki kalmazsın
Seni uçuranlar murad almasın
Seni kim uçurdu gölünden sunam*

*Pir Sultan Abdal der cemâlin güzel
Aradım bulmadım bir haber yazar
Şimdi senin ismin cenneti gezer
Kalma bizim için yolundan sunam*

dörtlükleri, Pir Sultan'ın bir sevgiliden ayrıldığını, bir ölüm gördüğünü de anlatıyor.

İnancında, duygusunda, ifadesinde, her şeyinde samimî olan Pir Sultan, bilhassa başından geçenleri anlatırken büsbütün şairleşir.

Hasılı o, kâh sarı tanburasına hitab eder, kâh turnalarla konuşur, kâh çiğdemle söyleşir. Bazan ölümü anar, dünyanın yokluğunu söyler, bazan Yıldızdağı'nın dumanından bahseder, bazan da :

*Bir güzelin âşıkıyım ağalar
Anın için taşa tutar il beni
Gündüz hayalimde gece düşümde
Kumdan kuma savuruyor yel beni*

diye sızlanır, işin sonunu şöyle anlatır :

*Ağaçlarda yeşil yaprak
Bastığımız kara toprak
Yer altında kefen yırtmak
Başımızdan geçer bir gün*

*Pir Sultan'ım döşümüzde
Irak değil karşımızda
Baykuş mezar taşımızda
Dertli dertli öter bir gün*

Hayatiyle hayata bağlılığını gösteren Pir Sultan, ölümden bile bahsederken yaşama aşkını duyurur. Kuzusunu kurt kapmış koyunla ağlar,

*Koyun sen şurada kuz'lamadın mı
Sağını solunu gözlemedin mi
Aç kurt gelir deyü gizlemedin mi
Gel koyun meleme vazgel kuzundan*

*Dereye aşağı gider kurt izi
Kurt ağzında gördüm bir körpe kuzu
Seversen Mevlâyı ağlatma bizi
Gel koyun meleme vazgel kuzundan*

der, öküzün değerini bilir, onu bir arkadaş, bir yardımcı kardeş gibi sever ve çiftçiye öğüt verir:

*Öküzün damını alçacık yapın
Yaş koman altında kuruluk sepin
Koşumdan koşuma gözlerin öpün
İreçberler hoşça tutun öküzü*

İlkbaharda ağaçlara bakar,

*Çiçek açar domru domru dal verir
Kimi uzar birbirine el verir
Kimi meyva verir kimi gül verir
Kuşlar üstünde dillenir ağaçlar*

der ve sarı tanburasına sarılıp çalmaya koyulur:

*Öt benim sarı tanburam
Senin aslın ağaçtandır
Ağaç dersem gönüllenme
Kırmızı gül ağaçtandır*

Artık biz de susalım, sözü ve sesi ona verelim, onu dinliyelim.

Abdülbâki GÖLPINARLI

*Hayatındaki Vakalara
Ait Şiirler*

I

- 1 Hızır Paşa bizi berdâr etmeden
Açılın kapılar Şah'a gidelim
Siyaset günleri gelip yetmeden
Açılın kapılar Şah'a gidelim

- 2 Gönül çıkmak ister Şah'ın köşküne
Can boyanmak ister Ali müşküne
Pirim Ali On ik'imam aşkına
Açılın kapılar Şah'a gidelim

I — 1. Siyaset günleri: ceza çekmek, asılmak zamanı. Darağacına «siyâset dârı», adam asılan meydana «siyaset meydanı» denirdi.

2. Müşk: misk, mis — Pir: ihtiyar, reis, ulu. Bir tasavvuf yolu, yani tarikat kuran adama da «pîr» denir. — On iki İmâm: Şii mezhebine mensup, yani Muhammed Peygamber'in soyunu tutan, onların partisine girmiş bulunan Müslümanlara göre Peygamber, Tanrı'dan aldığı emirleri, insanlara bildirmesi bakımından «nebi-haberci, elçi» dir. O hükümlere göre kendisine uyanları idare etmesi bakımından «velî, imâm - kudret ve tasavvuf sahibi, uyulan» dır. Tanrı emriyle yerine, amcasının oğlu, damadı ve kardeşliği Ali'yi imâm etmiş, ondan sonra da aynı soydan on bir kişi imâm olmuştur. Ali ile beraber bu on iki kişiye «On iki İmam» denir.

- 3 Her nereye gitsem yolum dumandır
Bizi böyle kılan ahd ü amandır
Zincir boynum sıktı hayli zamandır
Açılın kapılar Şah'a gidelim
- 4 Yaz selleri gibi akar çağlarım
Hançer aldım ciğerciğim dağlarım
Garip kaldım şu arada ağlarım
Açılın kapılar Şah'a gidelim
- 5 İlgin ilgin eser seher yelleri
Yâre selâm eylen Urum erleri
Bize peyik geldi Şah bülbülleri
Açılın kapılar Şah'a gidelim
- 6 Pir Sultan'ım eyder mürvetli Şahım
Yaram baş verdi sızlar ciğergâhım
Arşa direk direk olmuştur âhım
Açılın kapılar Şah'a gidelim

3. Ahd:söz vermek, bağlanmak — Aman: emniyet. Aman vermek: suçu bağışlayacağına dair vaitte bulunmak.

5. İlgin ilgin: yavaş yavaş, hafif — Urum, Rum ülkesi: Anadolu. Urum erleri: Rum Abdalları. Şii dervişlerinden bir bölük.

6. Aymak, ayıtmak, eymek, eyitmek: söylemek, hitab etmek — Mürüvvet, mürvet: adamlık, erlik, insanlık — Yaranın baş vermesi: çıban haline gelip olması ve deşilecek hale gelmesi — Arş: taht. Tanrı kudreti ve bilgisi, rahmeti. Bütün gökleri kaplıyan gök.

II

- 1 Kul olayım kalem tutan eline
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz
Şekerler ezeyim şirin diline
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz

- 2 Allahı seversen kâtip böyle yaz
Dünü gün ol Şaha eylerim niyaz
Umarım yıkılsın şu kanlı Sivas
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz

II — 1. Şirin: tatlı.

2. Dün: gece. Dün ü gün: gece gündüz.

- 3 Sivas illerinde zilim çalınır
Çamlı beller bölük bölük bölünür
Ben dosttan ayrıldım bağrım delinir
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz
- 4 Münafıkın her dediği oluyor
Gül benzimiz sararıban soluyor
Gidi Mervan şad oluban gülüyor
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz
- 5 Pir Sultan Abdal'ım Hey Hızır Paşa
Gör ki neler gelir sağ olan başa
Hasret koydu bizi kavim kardaşa
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz

4. Münafık: nifak sahibi, içi dışına, özü sözüne uymaz adam, diliyle söylediğine inanmayan — Sararıban: sararıp Mervan: Ümeyye oğullarından ve Peygamber soyunca sevilmiyen bir hükümdar — Şad olmak: sevinmek, neşelenmek.

III

- 1 Karşıdan görünen ne güzel yayla
Bir dem süremedim giderim böyle
Ala gözlü pirim sen himmet eyle
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

- 2 Eğer göverüben bostan olursam
Şu halkın diline destan olursam
Kara toprak senden üstün olursam
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

- 3 Bir bölük turnaya sökün dediler
Yürekteki derdi dökün dediler
Yayladan ötesi yakın dediler
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

III — 1. Dem: zaman, vakit, nefes (rakıya da denir).

2. Göverüben: yeşerip olarak. Gövermek: gök, yeşil olmak.

- 4 Dost elinden dolu içmiş deliyim
Üstü kan köpüklü meşe seliyim
Ben bir yol oğluyum yol sefiliyim
Ben de bu yayladan Şah'a giderim
- 5 Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazın kıldırırlarsa
Sizde Şah deyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan Şah'a giderim
- 6 Pir Sultan Abdal'ım dünya durulmaz
Gitti giden ömür geri dönülmez
Gözlerim de Şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

4. Dolu: içki, içkiyle dolu kadeh — Yol oğlu: tasavvufta, adamın maddî varlığına sebep olan kişiye, yani babaya bel babası, mânevî olgunluğuna sebep olan şeyhe de yol babası derler. Onlarca insan, ikinci defa ve mânevî olarak doğmadıkça gerçeğe erişemez. İkinci doğuş, kâmil bir «mürşid» e bağlanmakla olur. Bu intisaptaki törende, intisap edeni mürşide, yani yol babasına götüren, analık vazifesi görüyor farzedilir ve böylece, birisinin bel oğlu olan derviş, intisap ettiği mürşidin de yol oğlu sayılır. Aynı zamanda yol oğlu, yoluna, inancına bağlı kişi mânasına da gelir. — Sefil: aşağı, aşağılık. Yol sefili: Yolda, kendisini, herkesten aşağı gören.

5. Bektaşî ve Alevilerde intisaptan önce rehber, intisap edene abdest aldırır. Bu abdest, intisapta kendisine verilen öğütleri bozmadıkça bozulmaz. İntisap eden, ferdi varlığından çıkmış ve bu bakımdan, ölmeden önce ölmüş, manevî bir doğuma ermiştir. Bu yüzden de intisap töreni, âdeta onun ölüm ve doğum törenidir, cenaze namazı demektir ve namazı kılınmış sayılır.

IV

- 1 Bize de Banaz'da Pir Sultan derler
Bizi kem kişi de bellemesinler
Paşa hademine tenbih eylesin
Kolum çekip elim bağlamasınlar
- 2 Hüseyin Gazi Sultan binsin atına
Dayanılmaz çarh-ı felek zadına
Bizden selâm söylen ev külfetine
Çıkıp ile karşı ağlamasınlar
- 3 Ala gözlüm zülfün kelep eylesin
Döksün mah yüzüne nikab eylesin
Ali Baba Hak'tan dilek eylesin
Bizi dar dibinde eğlemesinler

IV — 1. Kem: kötü — Hadem: hizmetçiler, bir büyüğün adamları, uşakları.

2. Hüseyin Gazi: Menkabeye göre Battal Gazi'nin babası. Ankara'da ve Çorum'un Alaca'sında, bu zata ait iki türbe vardır. Fakat İran Safavî komutanlarından biri de olabilir — Çark-ı felek: gök çarkı. Eskilere göre yer durur, gökler döner ve yıldızların vaziyeti, yeryüzünde olup bitenleri meydana getirir. Bu yüzden de daima felekten, yani gökten şikâyet edilegelmiştir — Zad, zat: Âzerî lehçesinde iş, şey. — Külfet, ev külfeti: ev halkı, çoluk çocuk.

3. Kelep: ipekten, yahut iplikten yapılmış çile — Mah: ay — Nikap: perde, örtü — Eğlemek: bekletmek — Ali Baba: Pir Sultan'ın musahibi. Arkadaş mânasına gelen musahip, Alevi ve Bektaşilerde, bir mürşide beraberce intisap eden iki erkektir ki dünyada birbirine en yakın olanlar bunlardır.

- 4 Ali Baba eğer söze uyarsa
Emir Huda'dandır beyler kıyarsa
Aıla gözlü yavrularım duyarsa
Alın çözüp kara bağlamasınlar
- 5 Surrum işlenmedi kaddim büküldü
Beyaz vücudumun beni söküldü
Önüm-sıra kırklar pirlere çekildi
Daha beyler bizi dillemesinler
- 6 Pir Şultan Abdal'ım coşkun akarım
Akar akar dost yoluna bakarım
Pirim aldım seyrangâha çıkarım
Daha Yıldızdağın yaylamasınlar

4. Huda: Tanrı — Alın: alını, süslü elbiselerini. — Kara bağlamak: yasa girmek.

5. Surrum işlenmedi: taliim yâr olmadı, dileğime eremedim — Kad: boy — Bend: bağ, damar — Dillemek, dillemek: aleyhte bulunmak, dedikodu etmek, dile düşmek — Pirlere: ulular — Kırklar: Sûfiler, Tanrı'nın kâmil zuhuru olarak her zaman bir kişi bulunduğunu ve mertebe bakımından buna en yakın iki kişi olduğunu kabul ederler; kutup, yani değirmen taşının mili diye anılan o tek kişiyle iki arkadaşına «üçler» derler. Makam ve mertebe bakımından bunlardan sonra yedi, onlardan sonra kırk, onlardan sonra da üçyüz eren gelir. Kutup ölünce üçlerden biri kutup olur, yedilerin biri, onun yerine geçer, kırkların biri, yedilere katılır, üçyüzlerden biri kırklara karışır, halktan biri de üçyüzlere alınır. Tanrı, âlemi bunlarla idare eder.

6. Seyrangâh: seyir yeri — Daha: artık, bundan sonra.

V

- 1 Çıktım yücesine seyran eyledim
Gönül eğlencesi küstü bulunmaz
Dostlar bizden mahabbeti kaldırmış
Hiçbir ikrarında ahdi bulunmaz
- 2 Zülüflerin top top olmuş cıgalı
Rakiplerin Haktan olsun zevali
Bir günahkâr oldum doğdum doğalı
Günahkâr kulunun dostu bulunmaz
- 3 Kanı benim ile lokma yiyenler
Baş ü canı dost yoluna koyanlar
Sen ölmeden ben ölürüm diyenler
Dostlar da geriye kaçtı bulunmaz
- 4 Yine karçılardı dağların başı
Durmadan akıyor gözümün yaşı
Vefasız münafık naşıdır naşı
Hakikat ceminde desti bulunmaz

V — 1. Mahabbet: muhabbet, sevgi — İkrar: söylemek, söz vermek, dervişliğe girmek ve o yolda yürümiye ahdetmek.

2. Zülûf: saç — Cıgalı: sorguçlu — Zeval: yokluk.

3. Kanı: hani, nerde — Baş ü can: baş ve can.

4. Karçılanmak: hafif yağın karla ağarmak — Münâfık: özü sözüne uymaz — Naşı: kötü, gerçekten habersiz — Hakikat cemi: Alevî ve Bektaşilerde tören için yapılan topluluk — Dest: el.

- 5 Biz de gezer idik irfanda sazda
 Bzi de bulunurduk cemde niyazda
 Bize de gel oldu Kanlı Sivas'ta
 Hızır Paşa bizi astı bulunmaz
- 6 Pir Sultan Abdal'ım destim dâmende
 İsmim Koca Haydar neslim Yemen'de
 Garip başa bir hal gelse zamanda
 Orda her kişinin dostu bulunmaz

VI

- 1 Şu kanlı zâlimin ettiği işler
 Garip bülbül gibi zâreler beni
 Yağmur gibi yağar başıma taşlar
 Dostun bir fiskesi paralar beni

5. İrfan: buluş, anlayış — Niyaz: tarikat usulünce tapı kılmak.

6. Dâmen: etek.

VI — 1. Zâr: feryad etmek, ağlayıp inlemek — Zâreler: ağlatır (Zâr kelimesinden türkçeye uygun olarak yapılmış fiil).

- 2 Dar günümde dost düşmanım bell'oldu
 On derdim var ise şimdi ell'oldu
 Ecel fermanı boynuma takıldı
 Gerek asa gerek vuralar beni
- 3 Pir Sultan Abdal'ım can göğe ağmaz
 Hak'tan emr olmazsa irahmet yağmaz
 Şu illerin taşı hiç bana değmez
 İlle dostun gülü yaralar beni

2. Bell'oldu: belli oldu (Vezin yüzünden böyle okunuyor) — Ell'oldu: elli oldu (bu da öyle) — Ferman: yazılı buyruk.

3. Ağmak: yukarıya çıkmak — İramet: rahmet, yağmur — İlle: illâ'dan bozma, ancak. (Bu şiirde, Pir Şultana taşlar atıldığı, fakat bunlara hiç aldırış etmediği, fakat dostun fikesinden, dostun attığı gülden yaralandığı anlatılmaktadır. Belki asılırken böyle bir şey olmuştur. Fakat bu menkabe, Pir Sultan'dan çok eskidir. IX. yüzyıl sonlarında, şeriata aykırı sözleri ve fikirleri yüzünden Bağdat'ta asılan meşhur sûfi Mansûr oğlu Hüseyin'e de rivayete göre herkes taş atmış, fakat o, aldırış bile etmemiş, bu sırada Şibli adındaki sûfi de halkın tazyikiyle bir şey atmak zorunda kalmış ve Mansur'a, elindeki gülü atmış. Mansur, Şibli'nin bu hareketi üzerine ah etmiş. Bunca taş tahammül ettin de bir gülden ne diye ah ediyorsun diyenlere, onlar, kime attıklarını bilmiyorlar, onun için mazurdurlar, fakat Şibli biliyor, onun için ah ettim, demiş.)

VII

- 1 Sînem üstü ateş oldu od oldu
Yaktı muhanetin acı sözleri
Hızır Paşa'nın ettiği derd oldu
Yaktı muhanetin acı sözleri
- 2 Engel gelir arkamızda dolaşır
Yusam çıkmaz kara olmuş bulaşır
Top top olmuş mah yüzünde dolaşır
Taktı muhanetin acı sözleri
- 3 Muhanet elinden hâlim pek şaşkın
Deli gönül gâh bulanık gâh coşkun
Gönlümün sarayın kalbimin köşkün
Yıktı muhanetin acı sözleri
- 4 Pir Sultan Abdal'ım vâdem yeterse
Şahım gelir salacamdan tutarsa
Karış karış üstümde ot biterse
Çıkar muhanetin acı sözleri

VII — 1. Sîne: göğüs, — Od: ateş — Muhanet: namussuz erkek anlamına gelen «muhanes» ten bozma, nobran, sözü tok, vefasız ve tahammülsüz mânalarına gelir.

2. Engel: rakip — Yumak: yıkamak, — Mah: ay.

3. Gâh: bazan, bazı vakit.

4. Vâde: ölüm zamanı — Salaca: üstünde ölü götürülen tahta.

VIII

- 1 Yürü bire Hızır Paşa
 Senin de çarkın kırılır
 Güvendiğin padişahın
 O da bir gün devirilir
- 2 Nemrud gibi Anka n'oldu
 Bir sinek havâle oldu
 Dâvamız mahşere kaldı
 Yarın bu senden sorulur

VIII — 1. Devirilir: devrilir (Vezin yüzünden böyle okunuyor).

2. Nemrud: İbrahim Peygamber zamanındaki hükümdar (bu adam, İbrahim'e inanmamış ve onu ateşe attırmış, fakat ateş, İbrahim'i yakmamış, bir bahçe haline gelmiş. Nihayet Nemrud'un burnuna bir sivrisinek girmiş ve bey-ninde büyüyüp serçe kuşu kadar olmuş. Nemrud'un beyni ağrımasına başlamış ve bu ağrı yüzünden başına tokmak vurdurmasına koyulmuş, sonunda kafası patlayıp ölmüş) — Anka: Boynu uzun, gayet yüksek uçar, otuz kuşun alâmetini taşır ve otuz kuş büyüklüğünde mitolojik bir kuş (İranlılar, bu kuşa, otuz kuş anlamına «simurg» derler. Türkçede bu söz, «zümrüd» e dönmüş ve «zümrüdü anka» denen ve ismi var, cismi yok diye de anlatılan bu kuş, halk masallarına da girmiştir) — Mahşer: topluluk yeri (Müslüman inancında kıyametten sonra herkes dirilecek, mahşerde, dünyada yaptıkları sorulacak, günahlılar ve inanmayanlar cehenneme, iyilik yapan ve inananlar cennete gideceklerdir).

- 3 Şahı sevmek suç mu bana
Kem bildirdin beni Hâna
Can için yalvarmam sana
Şahenşah bana darılır
- 4 Hafîd-i Peygamber'im hâs
Gel Yezid Hüseynimi kes
Mansurum beni dâra as
Ben ölünce il durulur
- 5 Ben Mûsâyım sen Firavun
İkrarsız Şeytân-ı lâin
Üçüncü ölmem bu hain
Pir Sultan ölür dirilir

3. Kem: kötü, fena — Şahenşah: padişahlar padişahı.

4. Hafîd-i Peygamber: Muhammed Peygamber'in torunu, onun soyundan — Hâs: hâlis — Yezid: Ümeyyeoğullarından bir hükümdar — Hüseyin: Muhammed Peygamber'in torunu ve kızı Fâtıma ile damadı, kardeşliği ve amcası oğlu Ali'nin ikinci oğlu (Muhammedin ölümünden yarım yüzyıl sonra, Yezid zamanında, Kûfe'ye yakın Kerbelâ'da şehid edilmiştir) — Mansûr: Mansur oğlu Hüseyin (IX. yüzyıl sonlarında, inanışlarıyla sözleri, şeriata aykırı sayılarak Bağdat'ta asılarak öldürülmüştür).

5. Mûsâ: İsrailoğullarını, Mısır'daki tutsaklıktan kurtaran ve Mûsevîlik dinini kuran peygamber — Firavun: Mûsâ ile çağdaş olan ve onunla uğraşan Mısır hükümdarı. (Bu beyitle ne demek istediği açıkça anlaşılmıyor. Tasavvufta, sûfî, geçmiş peygamberlerle erenlerin, kendisi olduğunu, onların sırlarının, kendisinde bulunduğunu söyler. Pir Sultan da bu şiirde İmâm Hüseyin'le Mansur'dan bahsettiğine göre, onlar öldürüldü, ikisiyle de ben öldürül-

IX

- 1 Gelin canlar bir olalım
Münkire kılıç çalalım
Hüseyin'in kanın alalım
Tevekkeltü taâlallah
- 2 Özü öze bağlıyalım
Sular gibi çağlıyalım
Bir yürüyüş eyliyelim
Tevekkeltü taâlallah
- 3 Pir Sultan'ım geldi cûşa
Münkirlerin akli şaşā
Takdir olan gelir başā
Tevekkeltü taâlallah

IX — 1. Münkir: inkâr eden — Tevekkeltü taâlallah: doğrusu, «tevekkeltü alallahi» dir ve «Tanrı'ya dayandım» demektir. Halk ağzında bu şekli almıştır.

2. Öz: gönül, iç.

3. Cûşa gelmek: coşmak, taşmak, köpürmek — Takdir: hesaplamak (Müslümanlıkta, olan ve olacak işler, hep Tanrı'nın takdiriyle olur. Her şey, Tanrı bilgisine ve dileğine uygun olarak zuhur eder).

müş oldum, bu ölümüm, üçüncüdür, fakat yine bir başkasından zuhur ederim, ben ölmem ve benim fikrim ölmez mi diyor? Yoksa bazı sûfiler ve bilhassa Alevî - Bektaşiler gibi o da tenasuha, yani ölümden sonra tekrar dirileceğine mi inanıyor da bu dörtlüğü o bakımdan söylüyor? Bir şey daha düşünülebilir: Belki bu ayaklanma hareketinde iki kere yakalanmış, fakat kaçmıştır, yahut da iki kere daha, ölümü yayılmıştır da sonra yine meydana çıkmıştır. Kesin bir söz söylenemez).

X

- 1 Ben de şu dünyaya geldim geleli
Emanetten bir don giymişe döndüm
Sâhibi çıktı da elimden aldı
Koru yerde koyun yaymışa döndüm
- 2 O yâr geldi geçti geri bakmadı
Hendekler kazdırdım sular akmadı
Çok yuva bekledim cücük çıkmadı
Boş yuva beklemiş yoz kuşa döndüm
- 3 Pir Sultan Abdal'ım bu dünya fânî
Baştan başa kim sürdü bu devrânı
Yârin bir çift sözü üşüttü beni
Yüce dağ başında buymuşa döndüm

X — 1. Don: elbise.

2. Cücük: yavru, piliç — Yoz kuş: acemi, aptal, bön kuş (Anadolu'da, yoz renkte, yani yer rengine yakın bir renkte, serçeden büyük, güvercinden küçük ve yanına yaklaşılincaya kadar kaçmıyan, bu yüzden de elle tutularak avlvanılabilen sâf ve bön bir kuşa da «yoz kuşu» derler).

3. Devran: dönmek, dönüp duran, dünya, zaman. — Buymak: donmak.

XI

- 1 Kahpe felek sana n'ettim n'eyledim
 Aksine döndürdün çarh-ı devrânı
 Hani n'oldu esk'adalet eski gün
 Perişan eyledin cümle cihânı
- 2 Dayanılmaz âşıkların derdine
 Akıl yetmez ezberine virdine
 Nakes konmak ister cömert yurduna
 Tilki koğdu ülkesinden arslanı

XI — 1. Felek: gök (eskilere göre yeryüzü, âlemin merkezidir ve durur. Gökler, yıldızlarla beraber, yerin etrafında dönerler ve dönüşleri sırasında yıldızların vaziyetleri, yeryüzündeki olayların meydana gelmesine sebep olur. Yomlu ve kutlu yıldızlar, adamın talihine hâkim olursa insanın başına hayırlar, kutluluklar gelir. Kutsuz yıldızlar hâkim olursa kötülükler gelir. Bu inanç yüzünden, eskiler, felekten şikâyet edegelmişler ve «kahpe felek, dönük felek, kambur felek» gibi sözler de halk tarafından icad edilmiştir) — Çark-ı devran: dönüş çarkı, zaman — Esk'adalet: eski adalet (Vezin yüzünden böyle okunuyor). — Perişan etmek, eylemek: dağıtmak, bozmak — Cihan: dünya, âlem.

2. Ezber: yalnız bellemek, anlamak anlamını değil, bütün sözleriyle hâfızaya almak, ezberlemek (Kur'an'ı ezberliyenlere «hâfız» denir) — Vird: muayyen vakitlerde okunan ve evvelce tertiplenmiş bulunan, Kur'an'dan ve Peygamber buyruklarıyla dualardan seçilen sözler (Tarikatçıların virtleri vardır) — Nakes: adam olmıyan, nekes, cimri, eli sıkı, var yemez.

- 3 Anca bu yaraya dayandı Eyyub
 Hudânın cefâsın safâya sayıp
 Câhiller kâmile sen bilmen deyip
 Ânın için kaybettiler irfânı
- 4 Pir Sultan'ım niye geldin cihâna
 Kusur senin imiş etme behâne
 Evvel kullar yalvarırdı sultana
 Şimdi minnetç'ettin kula sultanı

3. Anca: o kadar, o derece — Eyyub: İsrailoğullarından bir peygamber (Melekler, ibadetini görüp zengin olduğu, mal ve evlât sahibi bulunduğu için ibadet ettiğini söylemişler, Tanrı da melekler anlasınlar diye Eyyub'u sınamış. Malları yok olmuş, evlâdı ölmüş, nihayet vücudunda yaralar çıkmış, fakat o, yine ibadetini bırakmamış, Tanrı da ona yeniden mal ve evlât vermiş, hastalığını da geçirmiş) — Hudâ: kendiliğinden var, Tanrı — Bilmen: bilmezsin — İrfan: buluş, anlayış (İlim, yani bilgi, tahsille elde edilir, fakat irfan, kabiliyet meselesidir. Bu yüzden sûfiler, irfanı, ilimden üstün tutarlar).

4. Minnet: ihsan, vergiye karşı duyulan şükür duygusu, yapılan iyiliğe karşı iyilik yapana minnet etmek. — Minnetç'ettin: minnetçi ettin (Vezin yüzünden böyle okunuyor).

XII

- 1 Gönül niçin ahvâlimi bilmezsin
Yürekte yaralar türlü türlüdür
Öğüt versem öğüdümü almazsın
Yürekte yaralar türlü türlüdür
- 2 Esmе zülûflerim yellere karşı
Bülbül figan eder güllere karşı
Gel beni ağlatma illere karşı
Yürekte yaralar türlü türlüdür
- 3 Ah n'eyleyim karşıımızda ölüm var
Ölüm dedikleri kanlı zalim var
Ne ağlayıp ne gülecek hâlim var
Yürekte yaralar türlü türlüdür
- 4 Pir Sultan Abdal'ım ben de böyleyim
Emir Haktan geldi kime n'eyleyim
Derdim çoktur hangi birin söyleyim
Yürekte yaralar türlü türlüdür

XII — 1. Öğüt: nasihat.

2. Zülûf: saç — Figan etmek: bağırmaq — iller: yabancılar.

*Tabiata Ve Hayata
Ait Şiirler*

XIII

- 1 Gelmiş iken bir habercik sorayım
Niçin gitmez Yıldızdağı dumanın
Gerçek erenlere yüzler süreyim
Niçin gitmez Yıldızdağı dumanın

- 2 Alçağında al kırmızı taşı var
Yükseğinde turnaların sesi var
Ben de bilmem ne talihsiz başı var
Niçin gitmez Yıldızdağı dumanın

XIII — 1. Gerçek erenler: Gerçek sırrına eren, Tanrı'ya kavuşan kişiler, velîler.

- 3 El ettiler turnalara kazlara
Dağlar yeşillendi döndü yazlara
Çiğdemler takınsın söylen kızlara
Niçin gitmez Yıldızdağı dumanın
- 4 Şahın bahçesinde gonca gül biter
Anda garip garip bülbüller öter
Bunda ayrılık var ölümden beter
Niçin gitmez Yıldızdağı dumanın
- 5 Ben de bildim şu dağların şahısın
Gerçek erenlerin nazargâhısın
Abdal Pir Sultan'ın seyrangâhısın
Niçin gitmez Yıldızdağı dumanın

3. Baz: doğan kuşu — Söylen: söyleyin.

4. Anda: orada. — Bunda: burada.

5. Nazargâh: Bakış yeri, özlenen, sevilen yer — Seyrangâh: gezinti yeri.

XIV

- 1 Bu yıl bu dağların karı erimez
Eser bâd-ı sabâ yel bozuk bozuk
Türkmen kalkıp yaylasına yürümez
Yıkılmış aşiret il bozuk bozuk
- 2 Kızılırmak gibi çağladım aktım
El vurdum göğsümün bendini yıktım
Gül yüzlü ceranın bağına çıktım
Girdim bahçesine gül bozuk bozuk
- 3 Elim tutmaz güllerini dermeğe
Dilim tutmaz hasta halin sormağa
Dört cevabın mânasını vermeğe
Sazım düzen tutmaz tel bozuk bozuk
- 4 Pir Sultan'ım yaratıldım kul diye
Zalim Paşa elinden mi öl diye
Dostum beni ısmarlamış gel diye
Gideceğim amma yol bozuk bozuk

XIV — 1. Bâd-ı sabâ: sabah yeli..

2. Bend: bağ, set, damar - Ceran: ceylan.

3. Dermek: devşirmek, toplamak.

XV

- 1 Gel benim sarı tanburam
Sen ne için inilersin
İçim oyuk derdim büyük
Ben anınçin inilerim

- 2 Koluma taktılar teli
Söyletiler bin bir dili
Oldum aynı cem bülbülü
Ben anınçin inilerim

XV — 2. Aynı cem: Alevî ve Bektâşî yoluna girme töreni ve bu törene toplanış (Sûfîlerde «cem' - birlik birleşmek» makamı, âlemi, Tanrı'nın zuhuru, Tanrı'yı da, âlemin içyüzü görmektir. Onlarca varlık, Tanrı'dır ve O, daimâ zuhur eder. Her var, onun zuhurudur. Âdeta Tanrı denize benzer, varlıklar da dalgalara. Cem' makamının karşılığı «fark» tır ki bu, âlemi Tanrı'dan ayrı bilmektir. Aynı cem, yahut Ayn-al-cam', işte bu birlik sırrını bildiren törendir. Fakat, aynı cem'den yani tarikate girecek kişilerin kabul töreninden sonra «muhabbet meclisi» kurulduğundan, yani içkili, sazlı meclis başladığından bu sözün, İran'ın mitolojik tarihinde şarabı icad eden Cem adlı hükümdarın adından meydana geldiği ve sözün «âyîn-i cem - Cem töreni» terkibinden bozma olduğu sanılır).

- 3 Koluma taktılar perde
Uğrattılar bin bir derde
Kim konar kim göçer burda
Ben anınçin inilerim
- 4 Göğsüme tahta döşerler
Durmayıp beni okşarlar
Vurdukça bağrım değerler
Ben anınçin inilerim
5. Gel benim sarı tanburam
Dizler üstünde yatıram
Yine kırıldı hatıram
Ben anınçin inilerim
- 6 Sarı tanburadır adım
Göklere ağar feryadım
Pir Sultan'ımdır üstadım
Ben anınçin inilerim

3. Burda: burada.

5. Yatıram: yatırayım - Hatıram: hatırım.

6. Feryad: bağırıp ağlamak.

XVI

- 1 Bir blblck konmuř dağlar başına
Sal Allahım sal sılama varayım
şahin yuva yapar kendi başına
Sal Allahım sal sılama varayım

- 2 Bizim evlerimiz dağdan ötedir
Hısım kavim bize ana atadır
Yd illerde kalmak kula hatadır
Sal Allahım sal sılama varayım

XVI— 1. Sıla: memleket, doğum yeri.
2. Yd: yabancı.

- 3 Ekili yaylalar nasıl basayım
Üzerine bir kaç kurban keseyim
Bu iş Hak'tan geldi kime küseyim
Sal Allahım sal sılama varayım
- 4 Atlarımız yemin yedi silindi
İki kardaş karşı karşı salındı
Ciğerciğim delik delik delindi
Sal Allahım sal sılama varayım
- 5 Pir Sultan Abdal'ım bâki değildir
Tuz ekmek her âşık hakkı değildir
Bu dünya kimseye bâki değildir
Sal Allahım sal sılama varayım

XVII

1. Gelin yiyelim içelim
Bu güzellik geçer bir gün
Âlem yâran yâran olmuş
Ali'm sırrın açar bir gün

2. Yiyip yediren bir âdem
Eksik etmez bârî Hudam
Gök ekin misâli âdem
Anı eken biçer bir gün

XVII — 1. Yâran yâran olmuş: yâran, dostlar demektir. Yâran yâran olmuş, herkes, kendi uyarına dost kesilmiş, bölük bölük olmuş anlamınadır. Ali'm sırrını... mısraiyle de bir gün hangi bölüğün doğru olduğu anlaşılır diyor.

2. Âdem: adam, insan, kişi — Bârî: yaratan, bitiren ve geliştiren. — Hudâ: Tanrı, kendiliğinden var olan kudret sahibi. — Gök ekin: sararmış, taneleri olmamış ekin. — Anı: onu.

- 3 Yiyip yedirmesi hoştur
 Taban kahpe yürek taşır
 Can dedikleri bir kuştur
 Kuş kafesten uçar bir gün
- 4 Ağaçlarda yeşil yaprak
 Bastığımız kara toprak
 Yer altında kefen yırtmak
 Başımızdan geçer bir gün
- 5 Pir Sultan'ım döşümüzde
 Uzak değil karşımızda
 Baykuş mezar taşımızda
 Dertli dertli öter bir gün

XVIII

- 1 Seher vakti kalkan kervan
 İniler de zararlanır
 Bir güzele düşen gönül
 Çiçeklenir korulanır

3. Taban: döşeme, yeryüzü.

- 2 Bahçemizde güller biter
Dalında bülbüller öter
Engel gelir bir kal katar
Olan işler gerilenir
3. Bülbül geldi konu dala
Bülbülden yok hata güle
Engel bir taş atar göle
Yüzen ördek yaranır
4. Pir Sultan Abdal göçelim
Pir elinden bad'ıçelim
İnkâr olandan kaçalım
İnkâr bir gün paralanır

XIX

1. Yürü bire Çiçekdağı
Sende suna boylum kaldı
Her kuşların dönüm yeri
Bülbülüm gülşenim soldu

XVIII — 2. Kal: söz, dedikodu.

4. Bad'ıçelim: bâde içelim (Vezin yüzünden böyle okunuyor), bade: şarap, içki — İnkâr olandan: inkâr ehli olandan, münkülden.

XIX — 1. Gülşen: gül bahçesi.

2 Bakarım ki yâr gelecek
 Yarama melhem saracak
 Mısıra sultan olacak
 Yûsuf ü Ken'anım n'oldu

3 Göllerde ötüşür suna
 Sesi hayat verir cana
 Ben ağlarım yana yana
 Gözlerim yaş ile doldu

4 Pir Sultan'ım ne hâl oldu
 Dünya halden hale kaldı
 Tez seviştik tez ayrıldık
 Âhır pişmanlığım kaldı

2. Yâr: sevgili. Yûsuf: İsrailoğullarının peygamberlerinden Yakub peygamberin oğlu. Yusuf da peygamberdir. On bir erkek kardeşi içinde en güzeldir ve Yakub, en fazla onu sever. Bu yüzden kardeşleri kıskanıp Yusuf'u kuyuya atarlar. Bir kervan onu kurtarır. Kardeşleri haber alıp kölemizdi diye satarlar. Kervancı da Yusuf'u Mısır'da satar. Malî işlere bakan memur satın alır. Fakat karısı, Yusuf'a âşık olur. Bu sevda sonucunda Yusuf'u zindana atarlar. Yedi yıl sonra çıkar ve malî işlerin idaresine memur olur. Babasıyla kardeşleri de Mısır'a gelip Yusuf'la buluşurlar. Ken'an, kuyu anlamına geldiği gibi Suriye'de bir bölgeye de denir. Yûsuf, edebiyatta daima güzellik, dolayısıyla ve çok defa Mısır ve Ken'an'la beraber geçer.

4. Âhır: son, sonunda.

XX

- 1 İşitip avazın ben de varayım
Eğlen uçup gitme konadur bülbül
Senin aşkın benim kalbim evini
Vücudun şehrinde donadır bülbül
- 2 Bülbülün donları sarı gazelden
Gözünün sürmesi yeğdir güzelden
Bülbül güle âşık olmuş ezelden
Hârdan mı gülden mi yanadır bülbül
- 3 Sultan eder irahmeti kuluna
Tabib gerek derde derman buluna
Benlik ile konma gülün dalına
Hâr vardır pençeni kanadır bülbül
4. Pir Sultan dilinden gevherler saçar
Her kişi boyunca libasın biçer
Geçer bu güzellik eyyamı geçer
Bu dünyanın sonu fenâdır bülbül

XX — 1. Eğlenmek: beklemek, durmak.

2. Gazel: sararmış yaprak. — Yeğ, yiğ: daha iyi — Ezel: zamanın evveli — Hâr: diken.

3. İrahmet: rahmet, acıyış.

4. Gevher: inci, mücevher — Libas: elbise, giyim. — Eyyâm: günler — Fenâ: yokluk.

XXI

- 1 Dağdan kütür kütür hezen indirir
İndirir de ateşlere yandırır
Her evin devliğin öküz dündürür
İreçberler hoşça tutun öküzü
- 2 Öküzün damını alçacık yapın
Yaş koman altında kuruluk sepin
Koşumdan koşuma gözlerin öpün
İreçberler hoşça tutun öküzü
- 3 Pir Sultan'ım der ki kaynar coşunca
Tekne hamur kalmaz ekmek pişince
Âdem at'öküzün çifte koşunca
İreçberier hoşça tutun öküzü

XXI — 1. Hezen: kiriş, direk, döşemelik ağaç — Devlik: idare, geçim — İreçber: rençber.

2. Dam: ahır — Koman: komayın — Sepin: serpin — Koşum: öküzün koşulma zamanı.

3. Âdem Ata: Tanrı'nın balçıktan yarattığı ilk insan ve ilk peygamber, aynı zamanda yeryüzünde ilk defa ekin eken.

XXII

1. Sordum sarı çiğdeme
Sen nerede kışlarsın
Ne sorarsın hey derviş
Yer altında kışlarım
- 2 Sordum sarı çiğdeme
Yer altında ne yersin
Ne sorarsın hey derviş
Kudret lokması yerim
- 3 Sordum sarı çiğdeme
Senin benzin ne sarı
Ne sorarsın hey derviş
Hak korkusu çekerim

XXII — Derviş: tasavvuf yoluna girmiş adam (asıl ka-
pı eşiği anlamınadır).

- 4 Sordum sarı çiğdeme
Anan baban var mıdır
Ne sorarsın hey derviş
Anam yer babam yağmur
- 5 Sordum sarı çiğdeme
Asâcığı elinde
Hak kelâmı dilinde
Çiğdemde dervişlik var
- 6 Pir Sultan'ım erlerle
Yüzü dolu nurlarla
Ak sakallı pirlere
Çiğdemde dervişlik var

XXIII

1 Sabah olur koyun kuşluğa gider
Her koyun arar da kuzusun bulur
Ağca koyun meler arada kalır
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

2 Benim kuzum kuzuların beyidir
Ağca koyun yüreğinin yağıdır
Anın gideceği Yıldızdağıdır
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

XXIII — Kuşluk: sabahın, gün doğduktan sonraki ça-
ğı — Ağca: akça, beyazca — Vazgelmek: vazgeçmek, bı-
rakmak.

- 3 Koyun meler kuzusunun adı yok
Sıra sıra küleklerin südü yok
Kuzusuz yaylanın hiç bir tadı yok
Gel koyun meleme vazgel kuzundan
- 4 Koyunun başına bodcak takayım
Yönüm dönüp o koyuna bakayım
Kuzun nerde ise kuzun bulayım
Gel koyun meleme vazgel kuzundan
- 5 Koyun sen şurada kuz'lamadın mı
Sağını solunu gözlemedin mi
Aç kurt gelir deyi gizlemedin mi
Gel koyun meleme vazgel koyundan

3. Külek: süt konan ve yağ çıkarılan kap, yağ kabı.

4. Bodcak: boncuk — Yön: ön, yüz.

5. Kuz'lamadın mı: kuzulamadın mı (Vezin yüzünden böyle okunuyor).

- 6 Dereye aşağı gider kurt izi
Kurt ağzında gördüm bir körpe kuzu
Seversen Mevlâyı ağlatma bizi
Gel koyun meleme vazgel kuzundan
- 7 Seni yayan çoban yetip bitmesin
Bahçesinde lâle sümbül bitmesin
Seni incitenler Hakka yetmesin
Gel koyun meleme vazgel kuzundan
- 8 Pir Sultan Abdal'ım koyunum n'oldu
Koyunun feryadı ciğerim deldi
Yoks'aç kurt mu geldi kuzunu aldı
Gel koyun meleme vazgel kuzundan

7. Yetip bitmesin: yetişmesin (ilenme) — Yetmek: erişmek.

8. N'oldu: ne oldu — Yoks'aç: yoksa aç (Vezin yüzünden böyle okunuyor).

XXIV

- 1 Yas ü matem günü derdim yeniler
 Yârin sesi kulağımda çınılar
 Sordum ki dağlara niçin iniler
 Dedi çekticeğim karın elinden
- 2 Alnıma yazılmış kara yazılar
 İtikattır tâlib pîrin arzular
 Sordum ki çamlara neden sızılar
 Dedi çekticeğim pürün elinden

XXIV — 1. Çınılamak: çınılamak — İnilemek: inlemek.

2. İtikat: inanç — Tâlib: Alevîlerde dervişe verilen ad — Pîr: tâlibin bağlı olduğu şeyh, dede — Pür: çamlarda olan ve örümcek ağına benzeyen, yapraklarını döken bir hastalık.

- 3 Varıp Hakkın divanında durursun
Parvan'olup aşk oduna yanarsın
Sordum değirmene ne hoş dönersin
Dedi çekticeğim perin elinden
- 4 Varıp bir pîr ile bazar edersin
Oturup da ikrarını güdersin
Sordum garip bülbül niçin ötersin
Dedi çekticeğim hârın elinden
- 5 Ser-çeşmeden gelir suyun durusu
Nasibimiz verir pîrin birisi
Dedim Pir Sultan'ım benzin sarısı
Dedi çekticeğim yârin elinden

3. Pervan'olup: pervane olup (vezin yüzünden böyie okunuyor). Per: kanat, değirmen kanadı.

4. İkrar gütmek: verdiği sözü tutmak, — Hâr: diken.

5. Ser-çeşme: pınarbaşı (tarikatte, yani tasavvuf yollarında, tarikatin en ileri yayıcısı, ulusu — Nasip: Alevîliğe ve Bektaşîliğe giriş, nasip almak, nasip vermek (nasibin asıl mânası pay ve kismettir).

XXV

- 1 Bülbül olsam varsam gelsem
 Hakkın divanına dursam
 Ben bir yanıl alma olsam
 Dalında bitsem ne dersin
- 2 Sen bir yanıl alma olsan
 Dalımda bitmeye gelsen
 Ben bir gümüş çövmen olsam
 Çeksem indirsem ne dersin
- 3 Sen bir gümüş çövmen olsan
 Çekip indirmeye gelsen
 Ben bir avuç darı olsam
 Yere saçılısam ne dersin.
- 4 Sen bir avuç darı olsan
 Yere saçılmaya gelsen
 Ben bir güzel keklik olsam
 Bir bir toplasam ne dersin

XXV — 1. Yanıl: olmuş, kızarmış.

2. Çövmen: çevgân, çevgen — Ucu eğri değnek.

- 5 Sen bir güzel keklik olsan
 Bir bir toplamaya gelsen
 Ben bir yavru şahan olsam
 Kapsam kaldırsam ne dersin
- 6 Sen bir sulu sepken olsan
 Kanadım kırmaya gelsen
 Ben bir deli poyraz olsam
 Tepsem dağıtsam ne dersin
- 7 Sen bir deli poyraz olsan
 Yoluma yatmaya gelsen
 Ben bir Azırail olsam
 Canın alsam sen ne dersin
- 8 Sen bir Azırail olsan
 Canımı almaya gelsen
 Ben bir cennetlik kul olsam
 Cennete girsem ne dersin
- 9 Sen bir cennetlik kul olsan
 Cennete girmeye gelsen
 Pir Sultan üstadın bulsa
 Bilece girsek ne dersin

5. Şahan: şahin.

6. Sulu sepken: saçıntılı bol yağmur.

7. Azrail: can alıcı bir melek. (Vezin yüzünden «Azrail» okunuyor).

9. Bilece: beraber (Bu şiirin dörtlükleri, birbirine cevaptır ve oyunlarda, çok defa kızla erkek tarafından karşılıklı söylenir).

XXVI

- 1 Yel esti mi aşka gelir sallanır
Mart ayında yeşillenir ağaçlar
Kıpkırmızı donlar giyer allanır
Hû dost çağırır sallanır ağaçlar
- 2 Çiçek açar domur domur dal verir
Kimi uzar birbirine el verir
Kimi meyve verir kimi gül verir
Kuşlar üstünde dallanır ağaçlar
- 3 Yaz baharda bahçe ile bağ ile
Kaba çamın gürlemesi dal ile
Koç yiğidin eğlencesi yâr ile
Mahabbet eder eğlenir ağaçlar

XXVI — 1. Hû dost: derviş terimlerinden (Hû, o demektir ve Tanrı adlarından sayılır. Dervişler, birini çağırırken, bir şeyi tasdik ederken, yahut geçmişlerden birini kutlarken bu adı anarlar ve bu suretle her varlığın, mutlak varlık olan Tanrı zuhuru olduğunu bildirmiş olurlar).

2. Domru: dal ve çiçek verecek yerin kabarması, tomru, tomurcuk.

3. Koç yiğit: ergen, delikanlı — Mahabbet: muhabbet, sevgi.

- 4 Pir Sultan Abdal'ım Hatâyî şahım
Adam için ne halketmiş Allahım
Güz gelince solar yaprağın dalın
Vakti geldi mi sulanır ağaçlar

XXVII

- 1 Öt benim sarı tanburam
Senin aslın ağaçtandır
Ağaç dersem gönüllenne
Kırmızı gül ağaçtandır
- 2 Ali Fâtıma'nın yâri
Ali çekti Zülfekarı
Düldül atının eyeri
O da yine ağaçtandır

4. Hatâyî: Şah İsmail Safavî'nin şiirlerinde kullandığı ad.

XXVII — 2. Fâtıma: Muhammed Peygamber'in kızı ve Muhammed'in amcası oğlu Ali'nin zevcesi — Düldül: Mısır şahı tarafından Muhammed'e armağan olarak yollanan ve Muhammed tarafından Ali'ye armağan edilen ak katır — Zülfekar: Ali'ye Muhammed Peygamber tarafından armağan edilen kılıç. (Bu kılıcın ağzının iki çatal olduğu rivayet edilir. Hakkında birçok efsaneler rivayet edilegelmiştir).

- 3 Ali gitti Hakka yetti
Zülfekarı derya yuttu
Sa'd-ı Vakkas bir ok attı
O da yine ağaçtandır
- 4 Nurdandır Kâbe eşiği
Cihanı tuttu ışığı
Hasan Hüseyin'in beşiği
O da yine ağaçtandır
- 5 Yeter Pir Sultan'ım yeter
Dertlilere derman katar
Türlü türlü meyve biter
O da yine ağaçtandır

3. Zülfekarın derya yuttu: Ali'nin ölümünden sonra, vasiyetine uyan oğlu Hasan, Zülfekar'ı Necef denizine atmış, bir rivayete göre de Hüseyin şehid edildikten sonra onun atıyla beraber Zülfekar, Fırat nehrinde kaybolmuştur. Sa'd-ı Vakkas: Vakkas oğlu Sa'd (Uhud savaşında ok atarak Muhammed Peygamber'i korumuş ve bu yüzden okçuların pîri sayılmıştır.

4. Kâ'be: Mekke'deki dörtköşe ve taştan yapılma mescit (Burası, Müslümanların kiblesidir, yani Müslümanlar, namaz kılar ve Tanrıya ibadet ederken, Mekke'de olanlar, Kâ'be'ye, olmıyanlar, Kâ'be'nin bulunduğu yöne dönerler — Hasan, Hüseyin: Muhammed Peygamberin torunları ve Hz. Ali ile Fâtıma'nın oğulları (II. ve III. imâm).

Didaktik Şiirler

XXVIII

- 1 Güzel âşık cevrimizi
Çekemezsin demedim mi
Bu bir rıza lokmasıdır
Yiyemezsin demedim mi

- 2 Yemeyenler kalır nâçar
Gözlerinden kanlar saçar
Bu bir demdir gelir geçer
Duyamazsın demedim mi

XXVIII — Rıza: inanç uğrunda herşeye razı olup dayanmak.

2. Nâçâr: çaresiz.

- 3 Bu dervişlik bir dilektir
Bilene büyük örnektir
Yensiz yakasız gömlektir
Giyemezsin demedim mi
- 4 Erelim Ali sırrına
Çıkalım meydan yerine
Can ü başı Hak yoluna
Koyamazsın demedim mi
- 5 Âşıklar harâbât olur
Hak yanında kıymetl'olur
Muhabbet candan tatl'olur
Doyamazsın demedim mi
- 6 Pir Sultan Abdal şâhımız
Hakk'a ulaşır râhımız
Onik'imam katarımız
Uyamazsın demedim mi

3. Yensiz yakasız gömlek: ölüye giydirilen gömlek.

4. Meydan: tarikat töreninin yapıldığı oda.

5. Harâbât: yıkık dökük — Kıymetl'olur: kıymetli olur
(Vezin yüzünden böyle okunuyor) — Tatl'olur: tatlı olur
(Bu da öyle).

6. Râh: yol.

XXIX

- 1 Safâsına cefâsına dayandım
 Bu cefaya dayanmıyan gelmesin
 Rengine hem boyasına boyandım
 Bu boyaya boyanmıyan gelmesin

- 2 Rengine boyandım meyinden içtim
 Nice canlar ile dîdar görüştüm
 Mahabbet eyleyip candan seviştim
 Mahabbeti küfür sayan gelmesin

XXIX — 1. Rengine, boyasına boyanmak: haliyle hal-
 lenmek, yoluna girmek.

2. Mey: şarap, içki — Didar görüşmek: buluşup görüş-
 mek. Küfür: kâfirlik.

- 3 Mahabbet eyleyip yokla pîrini
Yusun senin nâmus ile ârını
Var bir gerçek ile kıl pazarını
Kıldığın pazardan ziyan gelmesin
- 4 Kırklar bu meydanda gezer dediler
Evliyayı yola dizer dediler
Destini destinden üzer dediler
Nefsâniyetine uyan gelmesin
- 5 Pir Sultan'ım eyder dünya fânidir
Kırkların sohbeti aşk mekânıdır
Kusura kalmıyan kerem kânıdır
Gönlünde karası olan gelmesin

3. Yusun senin nâmus ile arını: Senin namus ve arını yıkasın, yani, gerçek yola girdiğinden dolayı seni kınayanların, ayıplıyanların, yahut aşağı ve kötü görenlerin sözlerine ve hareketlerine karşı duyacağın utangaçlık ve üzüntü duygusunu gidersin — Var bir gerçek ile...: Doğru bir ere yapış, onunla pazarlıkta, alış verişte bulun, ona varlığını ver, razılığını al. Gerçekle bu çeşit alış verişte bulunursan ziyan etmezsin.

4. Evliya: Tanrı dostları, erenler — Kırklar: IV. şiirin 5. dörtlüğündeki nota bakınız — Destini destinden keser, dediler: elini elinden keser, ayırır, insanı takatsız bırakır, kendi dileğini yaptırmaz — Nefsâniyet: Nefis isteği. şehvet, hırs, ululuk v.s..

5. Eyder: söyler, der — Kerem: ululuk, ihsan — Kân: mâden, bir şeyin çıktığı yer — Gönül karası: yürekteki şüphe, ikilik, tereddüt, kötü niyet v.s.

XXX

- 1 Birlik makamında bir güzel gördüm
Leblerinin şekeri var kandi var
Âşıkı çok imiş aradım sordum
Nice bencileyin derdmendi var

- 2 Cemâli geliyor hayalde düşte
Canım âsumanda kandilde arşta
Uzakta yakında yeminde pîşte
Her nereye baksam Ali'm kendi var

XXX — Birlik: Sûfiler bu makama «vahdet» de derler. Onlarca Tanrı, mutlak varlıktır ve her var, onun zuhurudur. Böylece «kesret - çokluk» âlemi, gerçekte bir birlik tümüdür. Kand: şeker, tat — Nice: ne kadar, bunca.

2. Cemâl: güzellik, yüz — Düş: rüya — Âsuman: gök — Kandil: Alevîlerce Muhammed Peygamber'le Ali'nin nuru, yerler, gökler yaratılmadan yaratılmış ve bir kandil şeklinde görünmüş, sonra âlem, bu nurdan yaratılmıştır — Yemin: sağ taraf — Pîş: ön.

3 Gâh bahçeye girer gülden görünür
 Gâh mâna söyleşir dilden görünür
 Gâh gönül evinde mihman görünür
 Âşıkına türlü türlü fendi var

4 Şükür olsun bu sevdaya ulaştım
 Mahabbet bağını gezdim dolaştım
 On iki İmâm'ın cemine düştüm
 Şimdi boynumuzda aşk kemendi var

5 Pir Sultan'ım sever böyle dilberi
 Bu cümle cihanın yektâ gevheri
 Kahrın lûtfun çeker isen gel beri
 Sevdiğimin nerde bir menendi var

3. Mihman: konuk — fend: hile, düzen.

4. Aşk kemendi: sevgi kayışı (Alevîlerde, «rehber - yol gösteren» adı verilen zat, yollarına girecek kişinin boynuna bir çevre atıp sağ eliyle o çevrenin ucunu ve tarikate girecek kişinin sağ elini tutar, dedeye götürür. Bektâşîlerde çevre yerine, o akşam kesilen koyunun yününden örülmüş bir uzun kuşak vardır ki buna «Tıyg-bend - kılıçbağı» denir. Aşk kemendi sözüyle buna işaret edilmektedir).

5. Dilber: gönül bağlıyan, götüren, güzel, sevgili — Cümle: bütün — Cihan: âlem, dünya — Yektâ: bir, tek — Gevher: inci — Menend, mânend: benzer, eş.

XXXI

- 1 Gel güzelim kaçma bizden
Yad değiliz bülbülüz biz
Biz hâl ehli kardaşlarız
Erkân içinde yoluz biz

- 2 Söyleşelim hâlden hâle
Dilleşelim dilden dile
Biz gezeriz elden ele
Taze açılmış gülüz biz

- 3 Pir Sultan'ım ne ağlarsın
Gözünden kan yaş çağlarsın
Sen bizden ateş m'umarsın
Yanmış kor olmuş külüz biz

XXXI — 1. Yad: yabancı — Hâl: insanda beliren, fakat çabucak geçen rûhî heyecan, rûhî hâlet (Yerli olursa «makâm» denir) — Erkân: direkler, esaslar. Alevî ve Bektâşî-lerdeki tören esasları ve âdetler.

3. Ateş m'umarsın: ateş mi umarsın (Vezin yüzünden böyle okunuyor).

XXXII

- 1 Alçakta yüksekte yatan erenler
Mürvetiniz yok mu aldı dert beni
Başım alıp hangi yere gideyim
Gittiğim yerlerde buldu dert beni
- 2 Oturup benimle ibadet kıldı
Yalan söyledi de yüzüme güldü
Yalın kılıç olup üstüme geldi
Çaldı bölük bölük böldü dert beni
- 3 Üstümüzden gelen boran kış gibi
Yavru şahin pençesinde kuş gibi
Seher çağı bir korkulu düş gibi
Çağırta çağırta aldı dert beni
- 4 Abdal Pir Sultan'ım gönlüm hastadır
Kimseye diyemem gönlüm yastadır
Bilmem deli oldu bilmem ustadır
Şöyle bir sevdaya saldı dert beni

XXXII — 1. Mürvet, mürüvvet: Adamlık, insanlık, lû-tuf.

3. Boran: şiddetli ve savrula savrula yağan, sis gibi çevreyi göstermiyen kar (Şiddetli rüzgâra «bora» denir). Çağ: zaman, vakit — Düş: rüya — Çağirtmak: bağirtmak, feryad ettirmek.

XXXIII

- 1 Ali Ali deyi ne inilersin
İnilersin dolap derdin ne senin
Sen de benim gibi yârden m'ayrıldın
İnilersin dolap derdin ne senin
- 2 Dolap iniledi düştü ırmağa
Muhammedin hub cemalin görmeğe
Hasan Hüseyine bir su vermeğe
İnlersin dolap derdin ne senin
- 3 Kim kesti getirdi seni yerinden
Dağlar taşlar ah eyledi zârından
Sen de mi ayrıldın nazlı yârından
İnilersin dolap derdin ne senin
- 4 Yoksa yâd illerin eli mi değdi
Yoksa irakıybin dili mi değdi
Yaz bahar ayının seli mi değdi
İnilersin dolap derdin ne senin

XXXIII — 1. İnilemek: inlemek — Yerden m'ayrıldın: yârden mi ayrıldın (Vezin yüzünden böyle okunuyor).

2. Hub: güzel.

3. Zar: feryad, inleyiş.

4. Yad: yabancı — İrakib: rakib — Değmek: isabet etmek (Bu şiir, Yunus Emre'den başka ve muahhar bir Yunus'la Âşık'ın «dolap niçin inilersin» bağlantılı şiirlerine çok benziyor).

- 5 Pir Sultan Abdal'ım aşka dayandı
 Hasret nârı ile ciğerim yandı
 Yoksa Hüseyinden haber mi geldi
 İnilersin dolap derdin ne senin

XXXIV

- 1 Serseri girme meydana
 Âşıktan ahvâl isterler
 Kallaşlık ile urma dem
 Tasdik ehli kaal isterler
- 2 Uyan bu gaflet hâbından
 İsbât isterler bâtından
 Her âşika sohbetinden
 Erkân ile yol isterler

XXXIV — 1. Ahvâl: haller, âşık ve yol eri olduğuna dair alâmetler — Kallaşlık: düzensizlik, yalancılık, özü sözüne uymazlık — Dem urmak: bahsetmek, söylemek, söz açmak — Tasdik: gerçeklemek — Tasdik ehli: inanan ve tasdik eden kişi — Kaal: söz — Tasdik ehli kaal isterler: tasdik edilecek söz ehli isterler — Öyle bir söz isterler ki tasdik edilsin, yalanlanmasın.

2. Hâb: uyku — Bâtın: iç yüz — Sohbet: konuşma — Erkân: temeller, esaslar, direkler, tarikat kaideleri.

- 3 Erenler oynar utulmaz
 Bu yola hile katılmaz
 Bunda harmühre satılmaz
 Ya gevher ya lâ'l isterler
- 4 Kılı kırk pâre ederler
 Birin yol tutup giderler
 Dile n'itibar ederler
 Hâl içinde hâl isterler
- 5 Pir Sultan Abdal n'eylersin
 Müşkil halledip söylersin
 Arısın çiçek yaylarsın
 Yarın senden bal isterler

3. — Utulmak: oyunu kaybetmek — Harmühre: katır boncuğu — Gevher: inci — Lâ'l: kırmızı ve değerli bir taş (yüzük taşı olarak kullanılır).

4. Kılı kırk pâre ederler. Birin yol tutup giderler: Kılı, uzunlamasına, kırk parçaya yararlar da birini yol ederler, onun üstünde giderler. Yani erenler yolu, o kadar incedir ve bu yolda yol almak, doğru yürümek, o kadar güçtür — Dile n'itibar ederler: Dile ne itibar ederler, yani söze, kuru lâfa ehemmiyet bile vermezler, öz ve hal isterler.

5. Yaylamak: kokmak, gezmek.

XXXV

- 1 Bir nefesçik söyliyelim
Dinlemezsen n'eyliyelim
Aşk deryasın boylıyalım
Ummâna dâlmağa geldim

- 2 Aşk harmanında kavruldum
Hem elendim hem yoğruldum
Kazana girdim kavruldum
Meydana yenmeğe geldim

XXXV — 1. Nefes: Tasavvufa ait ve hece vezniyle söylenmiş şiirler (Alevî ve Bektâşîlere mahsus bir terimdir. Yunus'ta da geçer. Alevîler, deme, deyiş ve âyet de derler. Mevlevîler, kendilerine mahsus, bestelenmiş olan ve törende okunan şiirlere «âyin», öbür tarikatler «ilâhi» derler) — Umman: derin, uçsuz bucaksız deniz.

- 3 Ben Hakkın ednâ kuluyum
Kem damarlardan berîyim
Ayn-i cemin bülbülüym
Meydana ötmeğe geldim
- 4 Ben Hak ile oldum aşna
Kalmadı gönlümde nesne
Pervâneyim âteşine
Şem'ine yanmağa geldim
- 5 Pir Sultan'ım yeryüzünde
Var mıdır noksan sözümde
Eksiklik kendi özümde
Dârına durmağa geldim

3. Ednâ: en aşağı — Kem damarlar: kötü damarlar, fe-na huylar — Ayn-ı cem: Bektâşî âyini.

4. Aşna, aşına: bildik, tanış — Nesne: şey, bir şey — Şem': mum.

5. Eksiklik: noksan, kusur — Dâr: Adam asmak için kurulan ağaç (Buradaki mânası ayrıdır. Bektâşî ve Alevîler, meydanın, yani tören yapılan odanın tam ortasına «dâr» derler. Tarikate yeni girecek olanları rehber, buraya getirince meydandakilerin razılığını alır. Aynı zamanda bir kusur eden de buraya gelip kusurunu söyler ve cezası, buradayken kendisine bildirilir).

XXXVI

- 1 Mevlâm çün yarattı Ahmed'i nurdan
 İnsan olan gelir nura çevrilir
 Böyle kurulmuştur bu çarh-ı devran
 Mansur olan gelir dâra çevrilir

- 2 Yeğın sular daim engine akar
 Pervâneler özün odlara yakar
 Serçe kanda olsa aslına çeker
 Bülbül olan gelir güle çevrilir

XXXVI — 1. Çün: vaktâ ki, o zaman ki — Ahmed: Muhammed Peygamber.

2. Yeğın: hafif — Engin: geniş, deniz — Od: ateş — Kanda: nerde.

- 3 Gümanlı gönülde nur mu eğlenir
Cennet haricinde hur mu eğlenir
Arısız kovanda bal mı eğlenir
Arı olan gelir bala çevrilir
- 4 Bir sürçmekle at ayağı kesilmez
Bir suç ile âdemoğlu asılmaz
Bu yolu erenler kurdu basılmaz
Yol ehli kandaysa yola çevrilir
- 5 Pir Sultan Abdal'ım yatır hastadır
Elinde gülleri deste destedir
Âdemoğlu bir acayip nesnedir
Mahabbetli tatlı dile çevrilir

3. Güman: şüphe, zan — Eğlenmek: durmak, beklemek — Haric: dış — Hur, hûrî: cennet kızları.

4. Kandaysa: nerdeyse.

5. Yatır: yatar.

XXXVII

- 1 Ben dervişim diye göğsün gerersin
Hakkı zikretmeğe dilin var mıdır
Sen kendin görsene ilden n'ararsın
Hâli hâl etmeğe hâlin var mıdır
- 2 Bir gün balık gibi ağa sararlar
Mürşidinden rehberinden sorarlar
Tütsü yakıp köşe köşe ararlar
Ben arıyım dersin balın var mıdır

XXXVII — 1. Zikretmek: söylemek (dervişlerde zikir, Tanrı adlarını anmaya denir) — İl: el, başkaları, yabancılar — N'ararsın: ne ararsın (Vezin yüzünden böyle okunuyor — Hâli hâl etmek: iyi bir halle, güzel bir huyla huylanmak (Hâl, dâimî olmıyan ve gelip geçen ruhî bir hâlete denir. Bu hâlet, dâimî olursa «makam» adını alır. Hâli hâl etmek, gerçeklerin hâliyle hallenmek, o hâli, kendine mal ve makam etmek anlamına geliyor. «Hâli hâl etmeğe hâlin var mıdır» mısraiyle, sende bu kudret var mı deniyor).

2. Mürşid: şeyh, irşat eden, doğru yola götüren — Rehber: Tâlibi kabul töreninde, elinden tutup mürşide götüren, yol gösteren — Tütsü..: bal alırken arıların dokunmaması için tütsü yakarlar ve kovana dumanını verirler, arılar dışarı kaçar ve bal alınır.

- 3 Dertli olmıyanlar derde yanar mı
 Tahkik derviş ikrarından döner mi
 Her bir uçan gül dalına konar mı
 Ben bülbülüm dersin gülün var mıdır
- 4 PİR Sultan'ım senin derdin deşilmez
 Derdi olmıyanlar derde duşolmaz
 Mürşitsiz rehbersiz yollar aşılmaz
 Mürşid eteğinde elin var mıdır

3. Tahkik derviş: özü sözü bir, doğru derviş — İkrar: söz vermek, tarikate girince o yola uygun hareket edeceğine, söylenenleri, verilen öğütleri tutacağına dair söz vermek.

4. Duşolmak: rastlamak, sataşmak — Mürşid eteğinde...: Alevî ve Bektâşilerde, kabul töreninde, derviş olan mürşide götürülünce mürşid sağ eliyle, onun sağ elini tutar. Tâlib, yani derviş, sol eliyle mürşidin eteğini kavrar. Buna işaret ediliyor.

XXXVIII

- 1 Emek çektim bir ev yaptım erenler
Yine bu güzele bildiremedim
Bahar geldi çiçek bitti ot bitti
Toprak güldü taşı güldüremedim
- 2 Yüreğimde belli belli yaralar
Şeytan kalbin almış gözün köreler
Hakkın niyaz eylemeye âr eyler
Eğilip bir secde kıldıramadım
- 3 Hû demine bir ikrarı güdenin
Tu yüzüne ikrarından dönenin
Pir Sultan'ım münâfığın nâdanın
Gönül aynasını sildiremedim

XXXVIII — 1. Erenler: veliler, Tanrı dostları.

2. Köreler: köre döndürür, göstermez — Niyaz: tapı kılmak (eğilip yeri, yahut mürşidin dizlerini öpmek, sağ ayağının baş parmağını sol ayağının baş parmağı üstüne ve saği üste gelmek üzere çaprazvari ve ellerin parmakları düz ve açık olarak kollarını, parmak uçları omuzlara gelecek bir şekilde göğsüne koyup başı biraz daha fazla öne eğerek eğilmek) — Âr eylemek: utanmak.

3. Hû: o, Tanrı. Demine Hû: Bulunduğu birlik vaktini takdis (Tanrı'yla bir olduğunu bildiriş) — Münâfık: özü sözüne uymaz — Nâdan: bilgisiz, nobran.

Aşk Şiirleri

XXXIX

- 1 Bir güzelin âşıkıyım ağalar
Onun için taşa tutar el beni
Gündüz hayalimde gece düşümde
Kumdan kuma savuruyor yel beni
- 2 Reyhanını devşir devşir dest'eyle
Ben deliyim öğüt verip pest eyle
Düşmanımı il yanında dost eyle
Bir gececik mihman eyle sar beni

XXXIX — 1. El, il: yabancı, yad — Düş: rüya.

2. Dest'eyle: deste eyle (Vezin yüzünden böyle okunuyor) — Pest: aşağı — Mihman: misafir, konuk.

- 3 Ak gül olsam al yanağa sokulsam
 Gülâb olsam ak yüzüne saçılsam
 Kölen olsam pazarlarda satılsam
 Kölem deyü ak sinene al beni
- 4 Pir Sultan Abdal'ım gamzeli oktur
 Hezaran sinende yaralar çoktur
 Benim senden özge sevdiğim yoktur
 İnanmazsan ol Allaha sal beni

XL

- 1 Derdim çoktur hangisine yanayım
 Yine tazelendi yürek yarası
 Ben bu derde kanda derman bulayım
 Meğer Şah elinden ola çaresi

3. Gülâb: gülsuyu — Sîne: göğüs.

4. Gamze: bakış — Hezaran: binlerce — Özge: başka, gayri.

XL — 1. Kanda: nerde.

- 2 Türlü donlar giyer gülden naziktir
 Bülbüle cevretme gel gül yazıktır
 Çok hasretlik çektim bağrım eziktir
 Güle güle gelir canlar pâresi
- 3 Benim uzun boylu selvi çınarım
 Yüreğime bir od düştü yanarım
 Kiblem sensin yüzüm sana dönerim
 Mihrabımdır kaşlarının arası
- 4 Dîdar ile mahabbete doyulmaz
 Mahabbetten kaçan insan sayılmaz
 Münkir üflemele çırağ söğünmez
 Tutuşunca yanar aşkın çırası
- 5 Pir Sultan Abdal'ım yüksek uçarsın
 Selâmsız sabahsız gelip geçersin
 Dilber mahabbetten niçin kaçarsın
 Böyle midir yolumuzun türesi

2. Don: elbise.

3. Od: ateş — Kible: ibadette yüz çevrilen yapı, taraf.
 Mekke'deki Kâ'be — Mihrab: câmilerde imamın durduğu yer.

4. Dîdar: buluşmak, yüz — Çırağ: doğrusu çerağ, mum, ışık, — Söğünmek: sönmek.

5. Dilber: gönül bağlıyan, sevgili — Türe: usul, nizam.

XLI

- 1 Gam elinden benim zülfü siyahım
 Peygân değdi sinem yaralandı gel
 Suna başın için ağlatma bizi
 Bu gün sevda candan aralandı gel
- 2 Gamdan hisar oldu mekânım yurdum
 İşitmez avazım dinlemez virdim
 Bir değil beş değil on değil derdim
 Düğümler baş verdi sıralandı gel

XLI —1. Zülf, zülûf: saç — Peygân: okun ucundaki ucu sivri demir, temren — Suna: yeşil başlı yaban ördeği, mecaz mânasiyle güzel, boyu posu düzgün sevgili — Avaz: ses — Vird: daima söylenip durulan söz, dervişlerin muayyen vakitlerde okudukları muayyen dualar.

- 3 Hasretine vâsıl olam mı böyle
Mecnuna da bâki kalır mı Leylâ
Ölümlü dünyadır gel helâl eyle
Yüklendi barhanem kiralandı gel
- 4 Ne çekerse dertli sinem dağ olmaz
Günler gelir geçer ömür çoğalmaz
Neşterlidir yaralarım sağ olmaz
Göğerdi çevresi karalandı gel
- 5 Pir Sultan Abdal'ım haftada ayda
Günler gelir geçer bulunmaz fayda
Gönül Hâk arzular canım hay hayda
Toprağım üstüme kürelendi gel

3.Vâsıl olmak: ulaşmak — Mecnun-Leylâ: bir Arap halk hikâyesinin kahramanları. Araplardan İranlılara ve Türk-
lere geçmiştir. Leylâ adlı bir kızı seven Kays adlı delikan-
lıya kızı vermezler. Sevgisi anormal bir hâl alır, dağlara
düşer, vahşi hayvanlarla bağdaşır, yanık şiirler söyler. Adı-
nı «Mecnun - deli» takarlar. Nihayet engeller ortadan kal-
kar, fakat Mecnun, Leylâ'yı almaz ve ölür, arkasından Ley-
lâ da yaşamaz, yanına gömerler — Bar: yük — Barhâne:
yük denkeri, denkeri taşıyan hayvan, yahut arabacı.

4. Dağ: yaraya basılan ateş. — Eskiler, dağlamıya son
ilâç derlerdi.

5. Kürelenmek: yığılmak.

XLII

- 1 Ağlatmayın beni derdim büyüktür
 Âşıklar meydanda coşmadan gel gel
 Benim ciğerciğim delik deliktir
 Kaynayıp kaynayıp taşmadan gel gel
- 2 Felek bir bilezik taktı koluma
 Ben hâlimi arzedemem yârime
 Engûr şerbetini sundu elime
 Sâkıyâ bu demi içmeden gel gel

XLII — 2. Arzetmek: bildirmek, söylemek, anlatmak —
 Yâr: sevgili — Engûr: üzüm — Engûr şerbeti: şarap ve rakı —
 Sâkıyâ: ey sâki (Sâki: su ve içki sunan, suvaran) —
 Dem: vakit, zaman, rakı.

- 3 Gel bizim bahçeye edelim seyran
 Bülbül âşık olmuş bir güle hayran
 Seni benden bir gün ayırır devran
 Ayrılık haline düşmeden gel gel
- 4 Şunda üç beş günlük müddetin kaldı
 Emanet sahibi geldi de aldı
 Metamız aldı yükümüz tuttu
 Ömrümün kervanı göçmeden gel gel
- 5 Pir Sultan'ım Haydar gel bazı bazı
 Gayri çekmez oldum cevr ile nazı
 Havalandı uçtu gönlümün bazı
 Bilece konalım uçmadan gel gel.

4. Metâ: satılık ve değerli mal, mülk.

5. Baz: doğan kuşu — Bile, bilece: beraber, beraberce.

XLIII

- 1 Sabahtan cemâlin seyran eyledim
 Gönüller perişan elinden sunam
 Nice bekliyeyim gurbet illerde
 Hiç bilir yok mudur halimden sunam
- 2 Tıyg-ı gamzelerin müşk ü bû kokmaz
 Yâr ala gözlerin hışm ile bakmaz
 Cemâlin görene cennet gerekmez
 Güneş midir doğdu yüzünden sunam

XLIII — 1. Nice: ne kadar.

2. Tıyg: kılıç — Gamze; bakış — Tıyg-ı gamze: bakış kılıcı — Müşk ü bû: mis ve koku, mis kokusu — Hışm: kızmak — Cemâl: güzellik, yüz.

- 3 Kemhalar giyinip zünnar bağlanmaz
Eser seher yeli teli ırganmaz
Sen gidelden deli gönül eğlenmez
Bir bergüzar versen telinden sunam
- 4 Sen seher yelisin gider gelmezsin
Gelirsen de bana bâki kalmazsın
Seni uçuranlar murad almasın
Seni kim uçurdu gölünden sunam
- 5 Pir Sultan Abdal der cemâlin güzel
Aradım bulmadım bir haber yazar
Şimdi senin ismin cenneti gezer
Kalma bizim için yolundan sunam

3. Kemha: ipek kumaş — Zünnar: bele bağlanan kuşak, hizmet ve bağlılık alâmeti. — Irganmak: kımıldamak -- Gidelden: gideli — Bergüzar: yadigâr, armağan.

XLIV

- 1 Bana gül diyorlar neme güleyim
Ağlamak şanıma düştü n'eyleyim
İlin gülü açmış al ile yeşil
Şu benim güllerim soldu n'eyleyim
- 2 Karadan çaldırdım nerre bazımı
Arşa çıkardılar âh ü sûzumu
Elimden aldirdim körpe kuuzmu
Firkati bağrımı deldi neyleyim

XLIV — 2. Nerre baz: erkek doğan kuşu — Âh-u sûz
ah ve yanış. Ah edip yanış — Firkat: ayrılık.

- 3 Haberin alayım seher yelinden
 Ördek kalkar m'ola kendi gölünden
 Korkum ayrılıktan fikrim ölümden
 Geldi çattı beni buldu n'eyleyim
- 4 Ulu sular gibi çeşmim çağlayan
 Mahrum kalmaz özün Hakka bağliyan
 Yâr yitirmiş yana yana ağlayan
 Âkıbet başıma geldi n'eyleyim
- 5 Pir Sultan Abdal'ım kırklar yediler
 Bu yolu erkânı anlar kodular
 Allah verdiğini almaz dediler
 Bana verdiğini aldı n'eyleyim

3. Kalkar m'ola: kalkar mı ola (Vezin yüzünden böyle okunuyor).

4. Çeşm: göz — Yitirmek: kaybetmek — Âkıbet: sonuç, nihayet.

5. Erkân: temeller, esaslar, tören kaideleri.

XLV

- 1 Şu yalan dünyaya geldim giderim
Gönül senden özge yar bulamadım
Yaralandım al kanlara bulandım
Elimin kanını yur bulamadım
- 2 Güzel olan n'eyler altın akçayı
Ârif olan düzer türlü bohçayı
Vücudumda seyreyledim bahçeyi
Dosta el değmedik nar bulamadım
- 3 Felek kırdı benim kolum kanadım
Baykuş gibi viranlarda tünedim
Bu gün üç güzelin nabzın sınıdım
Can feda yoluna der bulamadım
- 4 Pir Sultan Abdal'ım dağlar ben olsam
Üstü mor sümbüllü bağlar ben olsam
Âlem çiçek olsa arı ben olsam
Dost dilinden tatlı bal bulamadım

XLV —1. Özge: başka — Yumak, yur: yıkanmak, yıkar.

2. Akça: eski zamanlardaki para — Vücut: varlık, beden — Ârif: bilen, gerçekten haberi olan.

3. Kolum kanadım: kolumu, kanadımı.

XLVI

1 Dostun bahçesine bir hoyrat girmiş
 Korudur hey benli dilber korudur
 Gülünü dererken dalını kırmış
 Kurudur hey benli dilber kurudur

2 Şu meydanda serilidir postumuz
 Çok şükür Mevlâya gördük dostumuz
 Bir gün kara toprak bürür üstümüz
 Çürüdür hey benli dilber çürüdür

XLVI — 1. Korudur: koruyudur, daima kora.

2. Post: Alevî ve Bektâşîlerde tören yapılan odaya «meydan» denir ve meydanda, azizlerden on ikisinin mânevî makamı sayılan on iki post vardır. Post, umumiyetle makam anlamına gelir — Mevlâ: sahib, dost, kudret ve tasarruf sahibi, Allah — Dost: sevgili.

- 3 Kendisi okur da kendisi yazar
 Hak hilâl kaşına eylemiş nazar
 Senin akranların cennette gezer
 Hürüdür hey benli dilber hürüdür
- 4 Hangi dinde isen ona tapayım
 Yarın mahşer günü bile kopayım
 Eğil bir yol ak gerdandan öpeyim
 Beri dur hey benli dilber beri dur
- 5 Pir Sultan Abdal'ım başından başlar
 İyisini yer de kemini taşlar
 Bin çiçekten bir kovana bal işler
 Arıdır hey benli dilber arıdır

3. Hilâl: yeni ay — Nazar eylemek: bakmak — Hürü: hürî. Cennetteki kızlar, çok güzel kız.

4. Bir yol: bir kere, bir defa — Beri durmak: ileri gelmek.

5. Kem: kötü, fena.

XLVII

- 1 Derdimi yandığım kınamıyasın
 Âşık ma'şûkunu del'eyler imiş
 Bir kömür gözlünün ateşi közü
 Yakar bedenlerin kül eyler imiş
- 2 Gelin bakın ateşime közüme
 Kim dayanır bu zalimin sözüne
 Gül yüzlü yâr bassa geçse yüzüme
 Basar bendelerin yol eyler imiş
- 3 Hûblar göçü uğradı da yol etti
 Kim ne bilir elif kaddim dal etti
 Aktı çeşmim yaşı çaylar sel etti
 Çevirir önünü göl eyler imiş

XLVII — 1. Kınamak: aleyhinde bulunmak, hor gö-
 rek söz söylemek, ta'netmek — Âşık: seven — Ma'suk: sevi-
 len, sevgili — Del'eyler imiş: deli eyler imiş (Vezin yüzün-
 den böyle okunuyor) — Köz: kor olmuş ateş.

2. Bende: kul, köle.

3. Hüb: güzel — Elif: Arab alfabesindeki ilk harf (Bazı
 vakit «a» bazı vakit «e» ve «o, ö» harfleri yerine geçen bu
 harf uzunca ve yukardan aşağıya doğru çekilen bir çizgiden
 ibarettir. Bu yüzden şâirler, elifi, boya benzetmişlerdir) -
 Kad: boy — Dal: Arab alfabesinde sekizinci harf («d» harfine
 karşılık olup âdetâ elifin, yarısından itibaren eğri bir tarz-
 da sola kıvrılmış şekline benzer ve bu yüzden de şâirler,
 bu harfi, bükülmüş boya benzetirler) — Çeşm: göz.

- 4 Su değilim akam akam durulam
 Acep binem aşk atına yorulam
 Yusuf gibi Zelha'sına sarılam
 Satar kend'özünü kul eyler imiş
- 5 Pir Sultan'ım yâre kullar olurum
 El katmazsan ben bu dertten ölürüm
 Çektiğim çileyi senden bilirim
 Âşıka n'iderse Al'eyler imiş

4. Ak am: akayım — Durulam: durulayım — Aceb: acaba — Binem: bineyim — Yorulam: yorulayım (Acaba sevgi atına biner, koşturur da yorulur muyum diyor) — Yusuf XXVI. şiirin 2. dörtlâğünde anlatıldı — Zelha: Zeliha, Yusuf'u seven ve malî işlere memur olan zatın karısı olan Zeliha, Yusuf'un zindana atılmasına sebep olmuş, fakat sonra kocası ölünce rivayete göre Yusuf'a varıp meramını ede etmiş (Zeliha, Anadolu'da Zilha ve Zelha şekillerine girmiştir) — Kend'özünü: kendi özünü, kendisini.

5. El katmak: karışmak, tedbirde bulunmak, müdahale — Çile: çihle sözünün hafiflemişidir ve kırk gün anlamına gelir (Kışın en soğuk kırk gününe çile ve aynı anlama gelen arapça erbain dendiği gibi dervişlerin, dar bir yerde az yemek, az içmek ve uzanıp yatmamak üzere kırk gün ibadet etmelerine de bu adlar verilir. Halk arasında, doğrudan doğruya çekilen zahmet ve meşakatlere «çile» denegelmiştir — Al'eyler: Ali eyler (Vezin yüzünden böyle okunuyor).

XLVIII

- 1 Viran bahçelerde bülbül öter mi
Gönül eğlencesi gül olmayınca
Merhemsiz yaralar unar biter mi
Bir gerçek veliden el olmayınca
- 2 Nefse uyan Hakka uymuş değildir
Gaziler namazın kılmış değildir
Bu gezen abdallar derviş değildir
Arkasında hırka şal olmayınca

XLVIII — 1. Unmak: iyileşmek — Gerçek veli: gerçek eren, gerçeğe ermiş olan, yalancı olmıyan er.

2. Nefs, nefis: insandaki kötülük meyli — Gaziler: savaş erleri (tasavvufu kaynaşmakla beraber iktisadî bir teşekkülü temsil eden ve şeyhlerine «ahi» denen «Fütüvvet - erlik, yiğitlik» yolunun mensuplarından bâzıları, savaşla meşgul olurlardı. Bunlara «Gaziler» ve «Alp erenler» denirdi. Selçuklular devrinde ve Osmanlıların kuruluş zamanlarında bunlara sık sık rastlanır. Sonradan Safavîler tarafından desteklenen ve propaganda ocağı haline getirilen Fütüvvet ehli, Bektâşîliğin kuruluşundaki âmillerin başında gelir ve Bektâşîlik erkânı, esas bakımından, bunlardan alınmıştır. Sonraları, Safavî askerlerine ve onlar hesabına ayaklananlara da, kendileri tarafından «gaziler» denmiştir) — Gaziler namazın kılmış değildir: Gaziler tarafından namazı kılınmış değildir (Alevî ve Bektâşî olan, ölmüş ve yeni bir varlıkla dirilmiş, bu bakımdan da cenaze namazı kılınmış, sorusu yapılmış sayılır) — Abdallar: Tasavvufa «üçler» den sonra gelen yedi, yahut kırk erene, nefislerini ruha tebdil ettirdiklerinden, birisi ölünce yerine, aşağı dereceden birisinin geçtiğinden ve ona bedel olduğundan, yahut bir yerde bulunurlarken birçok yerlerde, kendilerine bedel olan

- 3 Tâlib olmayınca yaram sarılmaz
Mürşid olmayınca pîre varılmaz
Yüz bin asker olsa Yezid kırılmaz
Eli Zülfekarlı Al'olmayınca
- 4 Bu aşk meydanında bir divan olur
O meydana düşen nevcivan olur
İtikatsız tâlib boş kovan olur
Vızılar arısı bal olmayınca

3. Tâlib: Alevîler, dervişe tâlib de derler, bu kelime, dileyen, isteyen anlamındadır — Mürşid: irşad eden, yol gösteren, şeyh - Pîr: ihtiyar, yaşlı, ulu, reis, uyulan (Tasavvuf'ta, bir tarikati, yani tasavvuf yolunu kurmuş olan. Alevîlerde, tâlib'in bağlı olduğu ocağın bağlanmış olduğu ocak, dedenin dedesi, şeyhin şeyhi) — Yezid: Ümeyyeoğullarının ikinci hükümdarı (Peygamber'in torunu Hüseyin, bunun zamanında şehid edilmiştir. Alevîler, kendilerinden olmayanlara «Yezid» derler) — Zülfekar: Muhammed Peygamber tarafından Ali'ye armağan edilen kılıç.

4. Nevcivan: genç, taze.

varlıklargösterebildiklerinden, bir anda birçok yerde görünebildiklerinden «abdâl» denir. Bu tasavvufî telâkkiden başka bir de «Rum Abdalları» denen ve saçlarını, kaşlarını, sakallarını ve bıyıklarını usturayla tıraş ettirip toplu bir halde gezen Şîî - Bâtînî zümre vardı ve bu zümre, XVII. yüzyıla kadar Anadolu'da pek yaygındı. Ayrıca «abdâl» sözü, derviş, yani tasavvuf yoluna girmiş adam anlamına da kullanılmıştır.

- 5 Pir Sultan'ım baştan dalga aşırır
 Bu aşkın dolusu aşka düşürür
 Her bildiğin rehber çiğ mi pişirir
 Yanıp ateşlere kül olmayınca

XLIX

- 1 Çeke çeke ben bu dertten ölürüm
 Seversen Ali'yi değme yarama
 Ali'nin yoluna serim veririm
 Seversen Ali'yi değme yarama

- 2 Ali'nin yarası yâr yarasıdır
 Buna merhem olmaz dil yarasıdır
 Ali'yi sevmiyen Hakkın nesidir
 Seversen Ali'yi değme yarama

5. Dolu: içki, şarap — Rehber: yol gösteren (Alevî ve Bektâşilerde, yollarına giren kişiyi, kabul töreninde, elinden tutup şeyhe götüreren zat).

XLIX — 1. Ser: baş.

2. Dil yarası: Türkçede «kılıç yarası unulur, dil yarası unulmaz» diye bir atasözü var. Aynı anlamda, arapçada da bir beyit var.

- 3 Bu yurt senin değil konar göçersin
Ali'nin dolusun bir gün içersin
Körpe kuzulardan nasıl geçersin
Seversen Ali'yi değme yarama
- 4 Ilgıt ılgıt oldu akıyor kanım
Kem geldi didara taliim benim
Benim derdim bana yeter hey canım
Seversen Ali'yi değme yarama
- 5 Pir Sultan Abdal'ım deftere yazar
Hilebaz yâr ile olur mu pazar
Pir merhem çalmazsa yaralar azar
Seversen Ali'yi değme yarama

4. Ilgıt ılgıt: hafif, yavaş yavaş — Kem: kötü, fena, Didar: buluşmak, yüz.

L

- 1 Deli gönül inim inim inleme
 Kaadir Mevlâm hasertime sal beni
 Viranlıkta görsen baykuş sanırsın
 Bir hümâ kuşuyum sen de bil beni
- 2 Ulu bezirgânım kumaş satarım
 Gökyüzünde uçan kuşu tutarım
 Eksikliğim çoktur ben de bilirim
 Eksiklikle kabul eyle gel beni

L — 1. Kaadir: kudretli, herşeye gücü yeter — Hasretime sal: hasret çektiğime ulaşır, kavuştur — Hüma kuşu: devlet kuşu, zümrüdü anka (XL. şiirin 2. notuna bakınız).

2. Bezirgân: bazirgân, tacir.

- 3 Gider idim ben de kendi işime
Aşkın doluları yağdı başıma
Ağu kattı benim tatlı aşıma
Ummanlara garkeyledi sel beni
- 4 Pir Sultan'ım ırak yoldan gelirsin
Gevherin kıymetin nasıl bilirsin
Eksikliğim çoktur sen de bilirsin
Eksiklikle kabul eyle gel beni

3. Ağú: zehir — Aş: yemek — Umman: uçsuz bucaksız deniz — Gark eylemek: daldırmak, boğmak.

4. Gevher: inci.

LI

- 1 Yükseklerden alçaklara indim ben
Felek şol kanadım kıraldan beri
Aklım aldı divaneye döndüm ben
Kudret oku elim vuraldan beri
- 2 Şu dünyaya gelen bir bir gitmede
Hiç eksilmez derdim her gün artmada
Turdağı tutuşmuş yanıp tütmede
Hakkın dîdarını göreliden beri
- 3 Mûsâ söyler idi bin bir kelâmı
Kudret eli ile çaldı kalemi
Öküze yükletti cümle âlemi
Dünyanın temelini kuraldan beri

LI — 1. Kıraldan beri: kıralıdan beri — Vuraldan beri: vuralıdan beri.

2. Turdağı tutuşmuş...: Mûsâ Peygamber, Turdağında Tanrı ile konuşmuş ve bin bir söz söylemişler. Bu arada Mûsâ, bana görün demiş. Tanrı, sen beni hiç mi hiç göremezsin ama dağa bak. Yerinde durabilirse görürsün demiş. Tanrı nuru dğaa aksedince dağ, param parça olmuş, Mûsâ da düşüp bayılmış, kendisinden geçmiş — Göreliden beri: göreliden beri.

3. Öküze...: Eskilerin bir inancına göre dünya, bir öküzün boynuzu üstünde durmadadır. Öküz, bir balığın, o, denizin, deniz, rüzgârın üstündedir. Rüzgâr da Tanrı kudretine dayanmaktadır — Kuraldan beri: kuralıdan beri.

- 4 Pir Sultan'ım ah etti de gülmedi
 Aradı derdine derman bulmadı
 Hak uğruna serin verdi dönmedi
 Ferhad şu dağları delelden beri

LII

- 1 Ne güzelce muradıma ererken
 Felek beni nazlı yardan ayırdı
 Al yanaktan kırmızı gül dererken
 Felek beni nazlı yardan ayırdı

4. Ser: baş — Ferhad: Şirin adlı bir kıza âşık olan bu delikanlı, sevgilisine kavuşmak için tek başına bir dağı delip su akıtmıştır. Ferhad ve Şirin hikâyesi, İran'dan Türklere geçmiş ve bir halk hikâyesi olmuştur.

LII — 1. Dermek: devşirmek, toplamak.

- 2 Demir kafeslerdir benim durağım
Yanar iken yanmaz oldu çırağım
Gün be gün artıyor derdim firağım
Felek beni nazlı yardan ayırdı
- 3 Yaz gelince yazı yaban yurd olur
Ak sürüye kara koyun kurd olur
Sevip sevip ayrılması derd olur
Felek beni nazlı yardan ayırdı
- 4 Yaz gelince atlar çıkar çayıra
Kadir Mevlâm sevdiğimi kayıra
Meğer beni senden ölüm ayıra
Felek beni nazlı yardan ayırdı
- 5 Pir Sultan Abdal'ım dağları aşam
Aşam aşam ırmaklara karışam
Hiç başına gelen var mı danışam
Felek beni nazlı yardan ayırdı

2. Çırağ: ışık, mum (doğrusu çerağ) — Firağ: ayrılık.

3. Yazı: ova, sahra — Yaban: ıssız, sahipsiz yerler.

5. Aşam: aşayım — Kavuşam: kavuşayım — Danışam: danışayım.

LIII

- 1 Çevrilip çevrilip üstü yanımda
Ötme turnam ötme gönül şen değil
Benim derdim yeter bir de sen katma
Ötme turnam ötme gönül şen değil
- 2 Bir sağlık yeğ imiş dünya malından
Nice vazgeleyim zülfü telinden
Ayrı düştüm ol şâhımın ilinden
Ötme turnam ötme gönül şen değil
- 3 Bakmaz mısın şu ırmağın cûşuna
İn havadan otur gönlüm köşküne
Seni beni yaradanın aşkına
Ötme turnam ötme gönül şen değil
- 4 Pir Sultan'ım eyder kesme amânı
Erenlere bağlamışım gümanı
Seversen Ali'yi Şah'ı İmam'ı
Ötme turnam ötme gönül şen değil

LIII — 2. Yeğ: daha iyi, daha üstün — Nice: nasıl
Vazgelmek: vazgeçmek.

3. Cûş: köpürüp coşmak, coşkunluk.

4. Eyder: söyler, der — Kesme amânı: aman demeyi,
sığınmayı bırakma — Güman: şüphe, zan (Burada umut,
ümit. Halk arasında da bu anlamda kullanılır. Gümanım
sende gibi).

LIV

- 1 Beni görüp yönün öte döndürme
Yine gitmez meylim sendedir sende
Yıkıp hilâl kaşlarını indirme
Günah sende değil bendedir bende

- 2 Şeker vardır dudağında dilinde
Arzumanım kaldı gonca gülünde
Sen bir padişahsın hükmün elinde
Senin ile dâvam sendedir sende

LIV — 1. Öte: öbür tarafa.
2. Arzuman: dilek, istek, arzu.

- 3 Sensiz çıkıp yaylaları yaylamam
Engeller içinde sırrın söylemem
Çok günah işledim inkâr eylemem
İk'ellerim kızıl kandadır kanda
- 4 Nice beyler ile gezdim yoruldu
Kan bulanık aktım aktım duruldum
Sencileyin çok güzele sarıldım
Dahi senin sevgin candadır canda
- 5 Pir Sultan Abdal'ım böyle deyiptir
Âşıklar güzeli sevegeliptir
Bir güzel sevmeyle kanlı m'oluptur
Kellem terkidedir yandadır yanda

3. Yaylamak: gezip dolaşmak — İk'ellerim: iki ellerim (Vezin yüzünden böyle okunuyor. Ölü'nün, ellerini yana getirirler. Bu mısrala, öldüm, sana karşı ölüyüm, el kaldıramam demek istiyor).

4. Nice: ne kadar — Sencileyin: senin gibi — Dahi: daha, hâlâ.

5. Deyiptir: demiştir — Sevegeliptir: sevegelmiştir — Kanlı m'oluptur: kanlı mı olmuştur? (Vezin yüzünden böyle okunuyor).

LV

- 1 Gurbet ilde yâd illerin derdini
Çekeyim de eğleneyim bir zaman
Yaralı sîneme bal ile tuzu
Ekeyim de eğleneyim bir zaman
- 2 Sahile gönderdim gönül kuşunu
Sıyırıp gidiyor dağlar başını
Mihri gibi gözlerimin yaşını
Dökeyim de eğleneyim bir zaman
- 3 Pir Sultan Abdal'ım Seyyid Nesîmi
Şu âleme destan ettin sesimi
Uğrun uğrun sevdiğimin yasını
Çekeyim de eğleneyim bir zaman

LV — 1. Yâd: yabancı — Eğlenmek: durmak, beklemek. kalmak — Sîne: göğüs.

2. Mihri: Hurşit adlı delikanlının sevgilisi Mah Mihri adlı kız (Hurşit'le Mah Mihri bir halk hikâyesidir).

3. Seyyid Nesîmî: XIV. yüzyılın ikinci yarısıyla XV. yüzyılın ilk senelerinde yaşayan ve sözleriyle fikirleri, şeriata aykırı görülerek Halep'te, derisi yüzülerek öldürülen şair — Uğrun uğrun göğüs vererek.

ŞİİRLERİN İNDEKSİ

İlk dörtlüklerin son mısra kafiyesinin son harfleri alfabe sırasına göre sıralanmış ve hangi sayfaya rastladıkları yanlarında gösterilmiştir.

	Sayfa
XLVIII. Bir gerçek veliden el olmayınca	109
XLIX. Seversen Ali'yi değme yarama	14
LIV. Günah sende değil bendedir bende	119
IX. Tevekkeltü Taâlallah	37
VI. Dostun bir fiskesi yaralar beni	32
VII. Yaktı muhanetin acı sözleri	34
XI. Perişan eyledin cümle cihanı	39
XXVII. Yiyemezsin demedim mi	73
XXXII. Gittiğim yerlerde buldu dert beni	80
XXXIX. Kumdan kuma savuruyor yel beni	93
XL. Meğer Şah elinden ola çaresi	94
L. Bir Hüma kuşuyum sen de bil beni	113
LI. Kudret oku elim vuraldan beri	115
LII. Felek beni nazlı yardan ayırdı	116
XIV. Yıkılmış aşiret il bozuk bozuk	47
XX. Vücudun şehrinde donadır bülbül	56
XLI. Bugün sevda candan aralandı gel	96
XLII. Kaynayıp kaynayıp taşmadan gel gel	198
LIII. Ötme turnam ötme gönül şen değil	118
I. Açılın kapılar Şah'a gidelim	24
III. Ben de bu yayladan Şah'a giderim	27
X. Koru yerde koyun yaymışa döndüm	38
XV. Ben anınçin inilerim	48
XVI. Sal Allahım sal sılaya varayım	50
XXII. Yer altında kışlarını	58
XXXV. Ummana dalmaya geldim	84

XXXVIII.	Torak güldü taşı güldüremedim	90
XLIII.	Hiç bilir yok mudur halimden sunam	100
XLIV.	Şu benim güllerim soldu n'eyleyim	102
XLV.	Elimin kanını yur bulamadım	104
XIII.	Niçin gitmez Yıldızdağı dumanın	45
XVII.	Ali'm sırrın açar bir gün	52
XXIII.	Gel koyun meleme vazgel kuzundan	60
XXIV.	Dedi çekticeğim karın elinden	63
XXV.	Dalında bitsem ne dersin	64
XXIX.	Bir boyaya boyanmayan gelmesin	75
XXXIII.	İnilersin dolap derdin ne senin	81
LV.	Ekeyim de eğleneyim bir zaman	121
IV.	Kolum çekip elim bağlamasınlar	29
VIII.	O da bir gün devirilir	35
XII.	Yürekte yaralar türlü türlüdür	41
XVIII.	Çiçeklenir korulanır	53
XXVI.	Hû dost çağırır sallanır ağaçlar	67
XXVII.	Kırmızı gül ağaçtandır	68
XXX.	Nice bencileyin derdmendi var	77
XXXIV.	Tasdik ehli hâl isterler	82
XXXVI.	Mansur olan gelir dâra çevrilir	86
XXXVII.	Hâli hâl etmeye hâlin var mıdır	88
XLVI.	Kurudur hey benli dilber kurudur	105
XLVII.	Yakar bedenlerin kül eylerimiş	107
XIX.	Bülbülüm gülşenim soldu	55
XXI.	İreçberler hoşça tutun öküzü	57
II.	Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz	25
V.	Hiçbir ikrarında ahdi bulunmaz	31
XXXI.	Erkân içinde yoluz biz	79

«Türk Klâsikleri» serimiz, başlangıçından bugüne kadar Türk edebiyatının yetiştirdiği başlıca sanatkârların seçilmiş eserlerini, yazarların hayat ve sanatlarını inceleyen bir araştırma yazısının ışığında, açıklamalar ve notlarla, herkesin kolayca okuyup anlayabileceği küçük bir cilt içinde okuyucuların önüne koymak maksadıyla hazırlanmıştır.

Daha çok okullarımızda yeni yetişen gençliğin ihtiyacı gözönünde tutularak, edebiyat derslerine yardımcı kitap olacak şekilde tertiplenen bu seri içinde Divan edebiyatımızın, Halk edebiyatımızın, Yenilik edebiyatımızın ve daha sonraki büyük şair ve yazarların eserleri, ayrı birer cilt halinde yer alacaktır.

Elli cildi bulacağını tahmin ettiğimiz bu yeni serimiz, adına lâyık bir ciddiyetle ele alınarak en yetkili mütehassıslara hazırlanmış, dizgi ve düzeltme hususunda elden geldiği kadar titiz davranılmıştır.